

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

**Soudní soustava v českých zemích za vlády Josefa II.
v komparaci s francouzskou úpravou soudnictví
v období osvícenství**

Plzeň 2020

Kateřina Krchová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kateřina KRCHOVÁ**
Osobní číslo: **R15M0161P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Soudní soustava v českých zemích za vlády Josefa II. v komparaci s francouzskou úpravou soudnictví v období osvícenství**
Zadávající katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Soudní systém v českých zemích za vlády Josefa II.
3. Francouzská úprava soudnictví v období osvícenství
4. Komparace vybraných soudních systémů
5. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

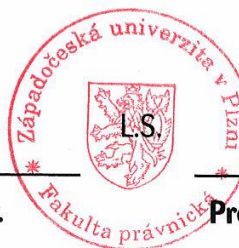
Seznam doporučené literatury:

ACTON, J. a kol. Cambridge modern history : Volume IX: Napoleon. [online] Cambridge: The university press, 1902. Dostupný z WWW: <http://www.archive.org/details/cambridgemodern09actuoft>. ADAMOVIČ, Karolina. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0. BALÍK, Stanislav. Státní zřízení Francie v letech 1789 – 1814. Praha: Univerzita Karlova, 1977. HATTENHAUER, Hans. Evropské dějiny práva. Praha: C.H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-056-7. JÁNOŠÍKOVÁ, Petra; KNOLL, Vilém; RUNDOVÁ, Alena. Mezníky českých právních dějin. 3., rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6. KADLECOVÁ, Marta; SCHELLE, Karel; VESELÁ, Renata; VOJÁČEK, Ladislav. Právní dějiny vybraných států Evropské unie. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-15-1. KADLECOVÁ, Marta; SCHELLE, Karel; VESELÁ, Renata; VLČEK, Eduard. Dějiny českého soukromého práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-041-3. KLABOUCH, Jiří. Staré české soudnictví: (jak se dříve soudovalo). Praha: Orbis, 1967. MALÝ, Karel. České právo v minulosti. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6. MALÝ, Karel a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4. PADOA-SCHIOPPA, Antonio. A history of law in Europe: from the early middle ages to the twentieth century. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-18069-7. SELTENREICH, Radim a kol. Dějiny evropského kontinentálního práva. 3., upr. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-54-7. SCHELLE, Karel, ed. Vybrané problémy právních dějin 1: (sborník příspěvků). Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-203-7. SCHELLE, Karel; BÍLÝ, Jiří. Dějiny českého soudnictví. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-959-6. ŠOLLE, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: Sborník archivních prací. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra Roč. 10, č. 1 (1960), s. 111-145. ŠOLLE, Václav. Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: Sborník archivních prací. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra Roč. 12, č. 1 (1962), s. 87-142. URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římsko-právní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-504-6. VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. České právní dějiny. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová, Ph.D.**
Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **31. října 2018**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2020**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová,
DSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. října 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Soudní soustava v českých zemích za vlády Josefa II. v komparaci s francouzskou úpravou soudnictví v období osvícenství“ vypracovala samostatně a použila pouze uvedených pramenů a literatury.

V Plzni dne .....

.....
Kateřina Krchová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat paní JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové, Ph.D. za její odborné vedení, za pomoc a cenné rady při zpracování této diplomové práce. Zároveň děkuji celé své rodině, která mě podporovala nejen během psaní diplomové práce, ale i po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	8
1 Soudní systém v českých zemích.....	10
1.1 Soudní systém v českých zemích před soudní reformou Josefa II.	10
1.1.1 Soudní systém pobělohorský.....	10
1.1.2 Soudní systém za Marie Terezie.....	16
1.2 Soudní reforma Josefa II.....	18
1.2.1 Civilní soudnictví	21
1.2.2 Trestní soudnictví	27
1.2.3 Řízení před soudy	28
1.3 Rozbor vybraných relevantních právních předpisů.....	30
1.3.1 Obecný soudní řád josefínský z roku 1781	30
1.3.2 Obecný soudní řád kriminální z roku 1788.....	31
2 Francouzská úprava soudnictví.....	32
2.1 Soudní systém před napoleonskou kodifikací	32
2.1.1 Soudní systém před Velkou francouzskou revolucí	32
2.1.2 Velká francouzská revoluce a její vliv na reformu soudnictví v letech 1789-1791	33
2.1.3 Revoluční soudnictví ve Francii.....	35
2.1.4 Soudnictví v období direktoria.....	36
2.1.5 Soudnictví v období konsulátu.....	38
2.2 Napoleon, napoleonská kodifikace a její vliv na soudnictví	41
2.2.1 Soudní organizace.....	42
2.2.2 Řízení před soudy	47
2.3 Rozbor vybraných relevantních právních předpisů.....	49
2.3.1 Deklarace práv člověka a občana	49
2.3.2 Zákoník občanského soudního řízení z roku 1806	50

2.3.3	Zákoník trestního soudního řízení z roku 1808.....	51
3	Komparace vybraných soudních systémů v českých zemích a ve Francii	53
3.1	Politické pozadí vybraných soudních systémů a jejich reforem.....	53
3.2	Právní úprava vybraných soudních systémů.....	55
3.3	Soudní organizace	58
3.3.1	Civilní soudní organizace.....	59
3.3.2	Trestní soudní organizace	60
3.3.3	Vyšší soudy	60
3.4	Řízení před soudy.....	61
3.4.1	Řízení před civilními soudy	62
3.4.2	Řízení před trestními soudy.....	63
	Závěr.....	66
	Resumé	69
	Seznam použité literatury	70
	Seznam obrázků	74

Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na komparaci francouzské úpravy soudnictví v období osvícenství, s důrazem na období po vydání Napoleonových kodifikačních prací, a soudní soustavy v českých zemích po její reformě císařem Josefem II.

Osvícenské myšlení a osvícenský absolutismus hrály v reformních a kodifikačních snahách obou mužů významnou roli. Osvícenství spojilo myslitele tehdejší doby svým zaměřením na rozum, logiku, vědecký pokrok a poznání, a volně navázalo na přirozenoprávní školu. Ve svém konečném důsledku znamenalo odvrát od víry a církve. Je to období, ve kterém vznikala velká díla zaměřující se na demokracii a lidská a občanská práva a svobody, zejména svobodu a rovnost. Převládala myšlenka, že *vědění je lepší než nevědění, že sociální problémy lze vyřešit rozumnou činností založenou na bádání a analýze, nikoli modlitbou, odříkáním a podvolením se vůli všemocné Moudrosti.*¹

Pod pojmem osvícenský absolutismus si pak můžeme představit takový způsob vlády, ve kterém se absolutisticky, autoritativně vládnoucí panovníci nechaly ovlivnit osvíceneckým myšlením, a během své vlády prosazovaly reformy politické, společenské a hospodářské. Tyto měly pozvednout úroveň jejich země, ale zároveň udržet státní moc pevně v rukou panovníka. V českých zemích se pro osvícenecky absolutistické panování Josefa II. dokonce vžilo specifické označení – josefinismus.

V první části samotné práce se věnuji soudnímu systému v českých zemích. Práce se zaměřuje na období po soudní reformě Josefa II., tj. zejména na soudní organizaci, řízení před soudy a rozbor vybraných relevantních právních dokumentů – *Obecného soudního řádu josefínského* z roku 1781 a *Obecného soudního řádu kriminálního* z roku 1788. Z důvodu kontinuity ale pokrývá ve stručnosti i časový úsek po vydání Obnoveného zřízení zemského, s důrazem zejména na reorganizaci soudnictví za panovnice Marie Terezie, na kterou její syn ve svých reformních a kodifikačních snahách navázal.

---

¹ Duby, Georges. *Dějiny Francie od počátku po současnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-514-0, str. 385.

Další část práce pojednává o soudní soustavě ve Francii v reakci na Napoleonovu kodifikační činnost, zejména pak v oblasti práva procesního. Stejně jako u kapitoly pojednávající o českých zemích podrobně analyzuji jednotlivé typy soudů a jejich strukturu, řízení před soudy včetně rozboru vybraných relevantních právních dokumentů – *Deklarace práv člověka a občana, Zákoníku občanského soudního řízení z roku 1806 a Zákoníku trestního soudního řízení z roku 1808.*

V závěrečné části práce nalzáme hlavní těžiště diplomové práce, totiž samotnou komparaci soudních systémů v českých zemích a ve Francii. Porovnávají jsou jak samotná soudní organizace, řízení před soudy a kodifikace, na kterých byly dané soudní systémy vystavěny, ale také (zejména politické) pozadí jejich vzniku a historické souvislosti.

1 Soudní systém v českých zemích

1.1 Soudní systém v českých zemích před soudní reformou Josefa II.

1.1.1 Soudní systém pobělohorský

Období od 20. let 17. století znamenalo pro české země řadu změn jak v oblasti politické, tak organizační. Ty reagovaly nejen na stav vyostřený stavovským povstáním a jeho následnou porážkou, sledovaly ale také dlouhodobější centralizační a reformační tendence Habsburků od jejich nástupu na český trůn v roce 1526. Je zajímavé pozorovat, že tyto tendence neprobíhaly v celé Habsburské monarchii stejnoměrně, zasažena byla zejména oblast rakouská a české země. Hlavní snahou bylo nahradit typicky středověké instituce státního aparátu, uplatnit moderní zásady a odstranit právní roztříštěnost. Oblast soudně-správní nebyla opomenuta.² Nové uspořádání bylo po právní stránce upraveno v Obnoveném zřízení zemském vydaném v roce 1627 pro Čechy a následně v roce 1628 pro Moravu, přičemž obsahovalo pouze úpravu zemského práva. V roce 1640 bylo Obnovené zřízení zemské revidováno a byly vydány Novelly a Deklaratoria ve formě dodatků a vysvětlivek, které měly za cíl upřesnit jeho původní ustanovení. Pro královská města zůstal nadále v platnosti Koldínův zákoník z roku 1579. Obnovené zřízení zemské se svými revizemi platilo až do roku 1848, avšak jeho ustanovení byla postupně nahrazována kodifikačními pracemi nastoupivších habsburských panovníků. *Po vydání Obnoveného zřízení zemského a nástupu absolutismu nastal rychlý přechod k byrokratickému soudnictví. Panovník musel nahradit feudální soudce, kteří právo volně nalézali, soudci – úředníky, kteří rozhodovali podle předpisů daných panovníkem.*³ Panovník pak v rukou držel nejvyšší soudní moc, výhradní právo vydávat zákony a správní moc. Bylo rozhodnuto, že ze starého práva může zůstat v platnosti pouze to, co je v souladu s ustanoveními Obnoveného zřízení zemského. Obyčejové právo bylo nahrazeno právem psaným a soudní nálezy pozbyly obecné

---

² Rezek, Oldřich. *Změny soudního systému v zemích Koruny České v době pobělohorské: (vybrané problémy)*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN: 978-80-87071-16-8, str. 5-6.

³ Schelleová, Ilona a Schelle, Karel. Soudnictví v období absolutismu. In: Schelle, Karel, ed. a Vojáček, Ladislav ed. *Stát a právo v období absolutismu: sborník*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 61-76. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně = Acta Universitatis Masarykianae Brunensis Iuridica. Řada teoretická; sv. 295. ISBN 80-210-3899-3, str. 61.

platnosti, naopak římské právo se ocitlo znovu na vzestupu. Oblast soudnictví se stala silně závislou na moci „shora“, tj. na panovníkovi. V tomto období ještě nebylo možno rozeznat soudnictví od správy, stejně tak neexistovala jasná procesní odvětví řízení. Soudní řízení nyní mohlo být vedeno jak v českém, tak německém jazyce. Byla zavedena zásada písemného a tajného řízení, včetně inkvizičního procesu. Příslušnost soudů byla nadále stanovována na základě společenského stavu. Soudní systém příliš změněn nebyl.⁴ *V Čechách tedy zůstávají zachovány zemský soud větší, zemský soud menší, zemské desky, v rámci nichž může být vedeno tzv. mimořádné řízení, dále pak soud purkrabský, škodní deskový, komorní, dvorský a apelační. Na Moravě působí zemský soud větší neboli panský, zemský soud menší, zemský hejtman, který vede tzv. mimořádné řízení a konečně soud škodní deskový.*⁵ Jednotlivé soudy však byly vnitřně reorganizovány.

Zemské soudy prošly v tomto období největší proměnou. Jejich politická hodnota byla narušena, od nynějška se jednalo o královské soudy. Ztratily pravomoc dotvářet právo a jejich rozhodnutí již nebyla konečná a nezměnitelná, revizní pravomoc náležela panovníkovi. K panovníkovi bylo možné se od nich odvolat skrze českou dvorskou kancelář, případně mu byla rozhodnutí předkládána bez vyzvání, pokud měly být trestem ztráta cti nebo smrt.

Podle Obnoveného zřízení zemského bylo potvrzeno rozvržení zasedání zemského soudu většího během roku na čtyři pevně stanovená zasedání v délce čtrnácti, resp. osmnácti dnů. Český větší zemský soud tyto konal na Pražském hradě, na Moravě vykonával tuto funkci moravský panský soud, jenž zasedal v Olomouci a Brně. Personální struktura sestávala z nejvyššího purkrabího, nejvyššího zemského komorníka, nejvyššího zemského sudího, nejvyššího písaře, šestnácti pánů a deseti rytířů a dalších pomocných osob, kteří byli voleni panovníkem na pětileté období. Do jeho působnosti spadaly civilní (zahrnující zejména svobodné statky, majetek šlechty) i trestní (pro osoby ze šlechtických stavů) spory. Pro stanovení věcné příslušnosti navíc musela hodnota sporu týkajícího se majetku překračovat 100 kop českých grošů. V případě většího zemského soudu v Brně byla jeho kompetence ještě rozsáhlejší, jelikož komorní

---

⁴ Schelle, Karel; Bílý, Jiří. *Dějiny českého soudnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, TBA. ISBN: 978-80-7552-960-2.

⁵ Rezek, Oldřich. *Změny soudního systému v zemích Koruny České v době pobělohorské: (vybrané problémy)*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN: 978-80-87071-16-8, str. 17-18.

soud, který převzal část sporů od toho českého, neměl svou působnost stanovenou i pro území Moravy.

Zemské soudy menší byly obsazeny úředníky zemských desek. Sídla byla situovaná v Těšíně, Opavě, na Jánském Vrchu a v Bílsku. Stejně jako u zemského soudu většího se nejednalo o stálý soudní orgán, scházel se třikrát ročně, zpravidla těsně před zasedáním zemského soudu většího, a jeho hlavní funkcí bylo připravit podklady pro jeho jednání. Vedle toho byl příslušný pro řešení sporů týkajících se majetku, které nepřekračovaly hodnotu 100 kop českých grošů, dále jednodušší spory a zejména nesporná řízení. Zastával také funkci tzv. škodního soudu.

Apelační soud byl založen zřizovací instrukcí Ferdinanda I. již v roce 1548. Jeho pravomoc spočívala zejména ve vyřizování odvolání pro prvoinstanční soudy v českých zemích. Řešil také revize jako specifický opravný prostředek, který měl odkládací a odvalovací účinek.⁶ V období stavovského povstání od roku 1619 apelační soud nezasedal, jeho činnost byla obnovena až v roce 1622 a v následujícím období procházel mnohými změnami. Na základě reskriptu Ferdinanda II. ze dne 29. září 1628 byl apelační soud reformován a přejmenován na kolegium. Pravomoc apelačního soudu byla reskriptem rozšířena o odvolání poddaných v případech, kdy byli bez řádného výsledku odsouzeni k tortuře nebo trestu smrti. Jeho dalším úkolem bylo také sdělování naučení, které bylo třeba vyžadovat v následujících případech: uvěznění osoby bez podání obžaloby u městského soudu ve čtrnáctidenní lhůtě, podezření z nesprávně nařízeného odsouzení nebo tortury a dále v případě obvinění ze spolupachatelství týkajícího se osoby z vyššího stavu nebo obyvatele královského města. Proměnilo se mimo jiné jeho složení, byl navýšen počet radů na šestnáct, přičemž podmínkou k zastávání této funkce byla znalost městského a zemského práva, vykonání zkoušky z práva, muselo se jednat o držitele inkolátu, náboženské vyznání bylo povinně katolické, zároveň se jich týkal zákaz vykonávat jinou funkci.⁷ Instrukce Ferdinanda III. z roku 1644 personální složení apelačního soudu opět změnila – nadále sestával z prezidenta a šestnácti radů. Upravovala také způsob hlasování, které následně probíhalo od nejstaršího soudce k mladšímu. Vedle těchto změn

---

⁶ Schelle, Karel; Bílý, Jiří. *Dějiny českého soudnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, TBA. ISBN: 978-80-7552-960-2.

⁷ Adamová, Karolína. Apelační soud v českém království v letech 1548-1651. in: *Collectanea opusculorum ad iuris historiam spectantium Venceslao Vaněček septuagenario ab amicis discipulisque oblata: pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1975, str. 101-112.

byl zaveden nový opravný prostředek. Rozklad bylo možné podat ve lhůtě čtrnácti dnů po vynesení rozsudku, účelem bylo vyjasnění jeho obsahu. Dne 10. července 1651 byl Ferdinandem III. vydán další reskript, který zrušil hejtmanství německých lén – jeho agenda však nezanikla, ale byla přenesena právě na apelační soud. Pravomoc byla dále rozšířena reskriptem z roku 1709 o tzv. syndikátní žaloby.

Dvorský soud (někdy označován také jako soud lenní) byl soudem královským. Obnoveným zřízením zemským došlo zejména k personální reorganizaci. Změnil se počet přísedících na patnáct, dále byly vytvořeny dva senáty – český, v čele s nejvyšším dvorským sudím, a německý, v čele s místosudím. Ti byli voleni panovníkem na pětileté období, před nástupem do funkce museli složit přísahu. Věcná příslušnost dvorského soudu zůstala v podstatě zachována – zahrnovala zejména spory nad českými lény a řízení o odúmrtích ve vztahu k lennímu majetku. Některé záležitosti dvorského soudu si mohl k projednání vyhradit sám panovník. Soud byl v rámci josefínských reforem zrušen dekretem ze dne 14. dubna 1783 a jeho pravomoc byla nadále vykonávána soudy zemskými.⁸

Komorní soud byl soudem královským. Vznikl koncem 14. století původně s působností pro celé české země – tato však byla postupně omezována a v období pobělohorském se vztahovala pouze na Království české. V roce 1783 za vlády Josefa II. došlo k jeho zrušení. Soud vedl nejvyšší hofmistr. Obsazení soudu nebylo pevně stanoveno, byl pouze určen počet čtrnácti soudců potřebných pro vynesení rozhodnutí. Tito byli voleni panovníkem na jednorozční období, před nástupem do funkce museli složit přísahu. Soud v rámci své věcné příslušnosti řešil například spory o věno a obvěnění, žaloby z pomluv, z pychu, o nedodržení smluv.

V čele **purkrabského soudu** stál nejvyšší purkrabí, předsedat mu mohl také panovník. Další obsazení sestávalo z šesti přísedících z panského stavu či držitelů svobodných statků. V podstatě existovaly tyto soudy dva – v Praze a v Hradci Králové. V rámci své věcné příslušnosti řešil například spory o listiny nebo spory o domácí léna českého krále.

---

⁸ Schelle, Karel; Bílý, Jiří. *Dějiny českého soudnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, TBA. ISBN: 978-80-7552-960-2.

Městské soudnictví se vyvíjelo odlišně od soudů královských. Jejich vývoj byl do 18. století poměrně konstantní, již od roku 1579 se řízení řídilo Koldínovým zákoníkem. Místní příslušnost soudů byla stanovena pro území daného města, stejně jako příslušnost věcná, která se obvykle týkala majetkových (typicky peněžitých) sporných řízení. Soudní řízení před městskými soudy bylo původně ovládáno zásadou ústnosti procesu, ten byl protokolován. V období pobělohorském však i do městského soudnictví pronikaly prvky písemného procesu, zejména vlivem pragmatik z 20. září a 20. října 1641 a instrukce apelačního soudu z roku 1644. Městské soudy ale i nadále mohly vést řízení ústní, písemný proces byl využíván hlavně pro složité případy.⁹ *Zároveň kolem poloviny 18. století počalo se již odborné právnické vzdělání i u městských soudů požadovat jako nezbytný předpoklad nejprve k ustanovení na místo městského syndika a procesního zástupce, posléze však také od radních, kteří zasedali a rozhodovali v městských soudech.*¹⁰ Mezi městské soudy bylo v tomto období možné zařadit rychtářské soudy, soudy městských rad, do roku 1783 také dále soud šestipanský a soud desetipanský.¹¹

Soudnictví nad poddanými vykonávaly **poddanské soudy** (někdy označované jako vrchnostenské). Modelem poddanských soudů bylo městské soudnictví. Na rozdíl od toho městského a šlechtického však vrchnostenské soudy neposkytovaly poddaným takový stupeň právní ochrany a jistoty. Jejich organizace byla nejednotná. Vrchnost ve svých rukou držela jak moc soudní, tak správní, v tomto období důsledně nerozlišené. Tuto svou moc nevykonávala přímo, ale prostřednictvím zmocněných osob. Jejich libovůle byla postupně omezována. Ve sporech poddaných s vrchností existovala možnost podat stížnost k panovníkovi. V oblasti trestní byla od konce 17. století povinnost podrobovat rozsudky smrti vydané poddanskými soudy jakémusi přezkumu apelačním soudem, který je potvrzoval. Tato potřeba se později vztáhla i na těžší tělesné tresty.¹²

---

⁹ Rezek, Oldřich. *Změny soudního systému v zemích Koruny České v době pobělohorské: (vybrané problémy)*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN: 978-80-87071-16-8, str. 18-57.

¹⁰ Klabouch, Jiří. *Staré české soudnictví: (jak se dříve soudívalo)*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967, str. 144.

¹¹ Adamová, Karolina a kol. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. 1. vydání, Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0, str. 51-53.

¹² Klabouch, Jiří. *Staré české soudnictví: (jak se dříve soudívalo)*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967, str. 145-150.

Existence byla potvrzena i některým **speciálním soudům**. V různých oblastech života byly dále zřizovány jako tzv. kauzální například soudy viničné, konířské, mlynářské, židovské, vojenské, akademické, včetně významných soudů horních.

Svůj význam si nadále zachovaly i církevní soudy, které soudily podle práva kanonického. Jednalo se například o arcibiskupský soud nebo soud biskupské konzistoře.¹³ Samotné církevní soudy ale nespádaly pod jurisdikci českého státu, byly řízeny z Říma jako centra katolické církve, kde sídlily i nejvyšší odvolací orgány.¹⁴

Soud hejtmanství německých lén vznikl na přelomu 15. a 16. století jako součást orgánu pro správu lenních celků. Vedl sporná řízení týkající se lenních vztahů na německém území. Jednalo se o kolegiální profesionální soud, který byl sestaven z feudálů. Zasedání probíhalo během pěti dní v týdnu, v čele soudu stál lenní hejtman. Sídlil v Praze. Stejně jako u ostatních soudů postupně docházelo k upřednostnění písemného procesu. Zrušení soudu předznamenal reskript ze dne 18. července 1651, jeho agenda následně přešla na apelační soud.

Pravomoc rady komory královské (tzv. česká komora) spočívala zejména v možnosti zasahovat do trestních řízení u městských soudů. Česká komora zanikla roku 1745. Její agenda byla převzata Nejvyšším soudním úřadem po jeho zřízení.¹⁵

*Nejvyššími úřady pro správu soudnictví byly česká dvorská kancelář a královské místodržitelství, které posléze zaniklo a bylo nahrazeno královskou deputací, pak reprezentací s komorou a nakonec guberniem.*¹⁶ **Česká dvorská kancelář**, původně česká královská kancelář, nabyla po stavovském povstání na svém významu. Stala se nejvyšším správním a soudním orgánem pro české země. Na čele stál nejvyšší český kancléř, dále byla česká dvorská kancelář obsazena českým kancléřem, místokancléřem a dalšími řadovými úředníky a rady. V roce

---

¹³ Rezek, Oldřich. *Změny soudního systému v zemích Koruny České v době pobělohorské: (vybrané problémy)*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN: 978-80-87071-16-8, str. 19.

¹⁴ Klabouch, Jiří. *Staré české soudnictví: (jak se dříve soudívalo)*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967, str. 151.

¹⁵ Adamová, Karolina a kol. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. 1. vydání, Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0, str. 55-56.

¹⁶ Tamtéž, str. 56.

1749 zanikla, její pravomoci ale fakticky nadále vykonával nově zřízený Nejvyšší soudní úřad ve Vídni.¹⁷

1.1.2 Soudní systém za Marie Terezie

Významnou reformátorkou se stala také matka Josefa II. Marie Terezie byla nejstarší dcerou císaře Karla VI. Ten vydal roku 1713 tzv. Pragmatickou sankci, která změnila pravidla dědičnosti v habsburském rodě a umožnila tak následnictví také ženám, což později umožnilo Marii Terezii usednout na trůn. Panovnicí habsburských zemí se stala po úmrtí svého otce v roce 1740. Za svojí vlády se zasadila o řadu reforem, zejména v oblastech státního aparátu, školství, nebo armády. Charakteristické jsou pro ně silné centralistické tendence včetně vytváření jednotného zákonodárství pro české a rakouské země. V této diplomové práci se budu soustředit na ty změny, které souvisí s reorganizací soudní soustavy.

Zejména v prvních letech své vlády, ve kterých soupeřila s uchvatiteli o habsburský trůn, činila opatření, která jí měla její postavení zajistit. V souvislosti se skutečností, že česká šlechta podpořila bavorského kurfiřta Karla Albrechta v jeho nároku na České země, ztratila v ně Marie Terezie důvěru. Většina jejích následných kroků tak vedla k centralizaci a zániku atributů samostatnosti českého státu ve světle personální unie včetně potlačení samostatného českého soudnictví. Začal proces oddělování státní správy od soudnictví, zatím jen na nejvyšším stupni, spolu s částečným oddělením na úrovni zemské. Došlo ke zrušení samostatné české dvorské kanceláře jako tehdejšího nejvyššího správního a soudního orgánu – roku 1749 byly česká a rakouská dvorská kancelář sjednoceny a její soudní pravomoci přešly na nově vybudovaný Nejvyšší soudní dvůr ve Vídni. Kromě toho došlo ke zrušení celých soudů, v souvislosti s Karlem Albrechtem se jednalo například o purkrabský a dvorský soud, kam byli bavorským kurfiřtem dosazeni jeho sympatizanti.¹⁸

Její reformy také výrazně zasáhly hrdelní soudnictví. Došlo k razantní redukci hrdelních soudů – v 50. letech 18. století nejprve na Moravě, následně

---

¹⁷ Kapras, Jan. *Přehled právních dějin zemí české koruny. Díl první a druhý: Právní prameny a dějiny státního zřízení do roku 1848*. 3. vydání. Praha: Jan Kapras, 1927, str. 174.

¹⁸ Rezek, Oldřich. *Změny soudního systému v zemích Koruny České v době pobělohorské: (vybrané problémy)*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN: 978-80-87071-16-8, str. 86-88.

v 60. letech 18. století se Marie Terezie zaměřila na Čechy, kde jich bylo nakonec zachováno pouze třicet.¹⁹

Marie Terezie se zasloužila i o vznik nových typů soudů – zmiňme například soudy merkantilní a směnečné založené na základě společného směnečného řádu pro Českou Korunu a Rakousko z roku 1763, popřípadě soudy důchodkové. V oblasti vojenského soudnictví se objevily soudy pluků pro vojáky v první instanci a judiciální oddělení dvorské rady vojenské jako druhé instance.²⁰

Soudní systém byl rozčleněn do tří instancí. Jako první instance rozhodovaly zejména soudy městské, ale například také soudy komorní a dvorské. Druhou instancí byl již od roku 1548 apelační soud v Praze; vedle něho byl v roce 1753 zřízen také brněnský apelační soud s působností pro Moravu. V třetí instanci stál již dříve zmíněný Nejvyšší soudní dvůr. Sestával ze tří senátů, z nichž jeden byl určen pro české země, zbylým dvěma byla stanovena působnost pro Horní a Dolní Rakousy.²¹

Nelze opomenout ani kodifikační úsilí Marie Terezie. V oblasti civilního práva byl již v roce 1753 oznámen plán na sestavení komise pro vypracování hmotně- i procesně-právního Codex Theresianus, byla vypracována osnova uvozovacího patentu, avšak k finálnímu vydání celého kodexu nikdy nedošlo. Kodifikační práce ale nebyla marná, jelikož z návrhu tereziánského kodexu později vycházel její syn Josef II. při pracích na obecném soudním řádu josefinském. Je otázkou, nakolik úspěšnější byla v oblasti práva trestního. Constitutio criminalis Theresiana z roku 1768 (nebo také Útrpné a hrdelní právo Marie Terezie z roku 1769, kdy zákoník vyšel česky) ve dvou dílech upravoval celou hmotně- i procesně-právní trestní oblast. Byl založen na čistě feudálních zásadách a i v době svého vzniku byl považován za zastaralý. Hlavními principy, které ovládaly řízení podle tzv. Tereziány, byly písemnost procesu, presumpce viny obžalovaného, na kterého padlo důkazní břemeno dokazování své nevinu, ale také legální teorie důkazní. Hlavním důkazním prostředkem se stalo právo útrpné neboli tortura. Ta byla v Tereziáně podrobně upravena. Byla povolena pouze pro protiprávní činy, za které mohl být uložen trest smrti. Jednotlivými stupni tortury byly vzestupně palečnice, šněrování rukou, natažení na žebřík nebo skřípec a

---

¹⁹ Kapras, Jan. *Přehled právních dějin země české koruny. Díl první a druhý: Právní prameny a dějiny státního zřízení do roku 1848*. 3. vydání. Praha: Jan Kapras, 1927, str. 203.

²⁰ Tamtéž, str. 204.

²¹ Malý, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6, str. 139.

pálení těla na žebříku. Jako alternativní způsob se používaly tzv. španělské boty. Jednotlivé stupně tortury nesměly každý trvat déle než patnáct minut. Z práva útrpného byly taxativně vymezené osoby vyloučeny – jednalo se například o osoby z vyšších stavů, a dále o osoby duševně nemocné, děti mladší 14 let, muže starší 60 let, těhotné ženy, nebo vážně ochorelé. Hlavním účelem trestu byla pomsta jeho pachateli a nebyla uznávána zásada přiměřenosti trestu. Neuplatňovala se zásada *nulla poena sine lege*.²²

1.2 Soudní reforma Josefa II.

Josef II. se narodil roku 1741 jako nejstarší syn rakouské, české a uherské panovnice Marie Terezie a císaře Svaté říše římské národa německého Františka I. V roce 1764 byl korunován římským králem a o rok později mu byl udělen titul císaře Svaté říše římské – poté vládl spolu se svou matkou. V roce 1780, kdy zemřela, se stal i králem českým a uherským. Jednalo se o významného absolutistického reformátora ovlivněného osvícenským myšlením. Jak již bylo předestřeno, jeho matka započala reformu soudní soustavy, ve které se Josef II. rozhodl intenzivně pokračovat. Uvedme ale, že reformy Josefa II. se neomezovaly pouze na soudní soustavu. Mezi neméně významné příkladem uvedme toleranční patent, patent o zrušení nevolnictví, ale také jeho reformní snahy v oblasti náboženství (včetně právní ochrany Židů), školství nebo v péči o chudé a nemocné.

Základem soudní reformy Josefa II., vyhlášenou patentem 24. března 1783 pro Moravu a 4. dubna 1783 pro Čechy, bylo definitivní oddělení státní správy od soudnictví.²³ V rámci soudnictví pak došlo k diferenciaci civilního a trestního řízení. Významným krokem vpřed se stala vzájemná provázanost soudů odvíjející se od vytvoření navazujících instancí, a úpravou společných hmotněprávních i procesních principů. Převládly soudy zeměpanské. Soudní pravomoc byla vykonávána buďto panovníkem prostřednictvím soudů zeměpanských (tyto vystupovaly jako státní orgány bezprostředně jménem panovníka), nebo skrze soudy patrimoniální (jejich soudní pravomoc plynula z přenesení neboli delegace). Tyto bylo možné dále členit na patrimoniální soudy organizované a

---

²² Malý, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6, str. 145-155.

²³ Tamtéž, str. 140.

neorganizované. Reformy Josefa II. se zaměřily také na tzv. regulaci soudů, která spočívala v jejich uspořádání, konkretizaci jejich pravomocí a personálního obsazení – v rámci organizovaných soudů tak bylo nadále možno rozeznat další dělení na:

- soudy regulované, také pojmenované jako soudy řádně organizované, kdy se jednalo o takové sborové soudy, kde bylo personální složení jasně regulováno (tj. byl stanoven předepsaný počet soudců včetně podmínek pro výkon jejich funkce, například určení stupně právnického vzdělání, složení předepsané zkoušky, vysvědčení o soudcovské způsobilosti, popřípadě o zvolitelnosti), které bylo dále možno členit na:
  - a) soudy plně regulované, které byly v rozsahu celého sboru složeny z plně kvalifikovaných soudců;
  - b) soudy neúplně regulované, jejichž kolegium bylo pouze zčásti tvořeno plně kvalifikovanými soudci;
- soudy neregulované, tedy takové soudy, které byly organizované ve smyslu kolegiálním, ale nevyhovovaly požadavkům výše zmíněným pro řádně organizované soudy; takové soudy byly následně prověřeny na základě regulačních pravidel, kdy pro případ, že jejich kolegium zahrnovalo nadále alespoň jednoho plně kvalifikovaného soudce, byly považovány nadále za organizované, v opačném případě byly přesunuty mezi soudy neregulované, nebo úplně zrušeny.²⁴

Došlo k profesionalizaci soudů, napříště se od soudců vyžadovalo právnické vzdělání, požadavek na jeho úroveň závisel také na konkrétním typu soudu. Císařovi následné kroky směřovaly zejména k úpravě civilních soudů, čehož docílil vydáním jurisdikčních norem, které nabyly účinnosti ode dne 1. července 1784. Reorganizovaný civilní soudní systém byl uspořádán do tří instancí. Pravomoc v první instanci byla nadále roztržena mezi soudy všeobecné, privilegované a zvláštní. Ve prospěch civilních soudů byla mimo jiné omezena působnost soudů církevních, napříště tak rozhodovaly například ve věcech

---

²⁴ Šolle, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246, str. 113-117.

manželských.²⁵ Byla již výslovně rozlišována sporná a nesporná agenda civilních soudů. V oblasti trestní justice bylo dle názoru Josefa II. dosaženo potřebných reforem už za jeho matky Marie Terezie. *Z téhož důvodu bylo dv. dekretem z 23. 1. 1784 připomenuto, že kriminální soudnictví zůstává až do vytvoření nového kriminálního systému in státu quo.*²⁶ Po vzoru jeho matky však pokračoval v další redukci hrdelních soudů se zaměřením na Moravu a Slezsko. Cílem bylo dosažení situace, kdy v každém kraji bude působit pouze jeden hrdelní soud, za jeho vlády se však tohoto stavu nepodařilo plně dosáhnout.²⁷

Poměrně samostatně stálo církevní a vojenské soudnictví. V rámci vojenského soudnictví bylo možné rozlišovat v nejvyšší instanci vojenskopravní department Dvorské válečné rady, dále vojenské soudní dvory zřízené u generálních zemských velitelství, na nejnižší úrovni byly zřízeny plukovní a posádkové soudy. V následujících letech byl zřízen centralizovaný vojenský apelační soud se sídlem ve Vídni jako nejvyšší instance. Jak již bylo zmíněno, církevní soudnictví bylo hojně omezováno ve prospěch toho civilního. Příkladem církevních soudů byly katolické biskupské konzistoře, biskupský soud v Brně, případně luteránské konzistoře ve Slezsku a židovské soudy v Praze, Mikulově a v některých slezských městech.²⁸

Hlavními cíli reformy Josefa II. tedy bylo:

- a) *postátnění (byrokratisaci) všech soudů,*
- b) *vytvoření jednotné organizace stálých (permanentních) soudů s přesně vymezenou věcnou i místní kompetencí,*
- c) *odloučení justice od správy,*
- d) *zavedení jednotného zákonodárství jak po stránce formální (t. j. v oboru vnější i vnitřní organizace soudů a v oboru řízení před nimi) tak i materiální (všeobecný občanský, obchodní i trestní zákoník).²⁹*

---

²⁵ Kapras, Jan. *Přehled právních dějin zemí české koruny. Díl první a druhý: Právní prameny a dějiny státního zřízení do roku 1848.* 3. vydání. Praha: Jan Kapras, 1927, str. 204.

²⁶ Šolle, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích.* In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra.* Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1962, roč. 12, č. 1, s. 87-142. ISSN 0036-5246, str. 105.

²⁷ Kapras, Jan. *Přehled právních dějin zemí české koruny. Díl první a druhý: Právní prameny a dějiny státního zřízení do roku 1848.* 3. vydání. Praha: Jan Kapras, 1927, str. 204.

²⁸ Adamová, Karolina a kol. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938.* 1. vydání, Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0, str. 83-84.

²⁹ Šolle, Václav. *Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích.* In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra.* Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246, str. 111.

Obrázek 1: České země – soudní systém po reformě Josefa II.

CIVILNÍ SOUDNICTVÍ	TRESTNÍ SOUDNICTVÍ
3. instance Nejvyšší soudní dvůr	2. instance Vrchní kriminální soudy
2. instance Apelační soudy	1. instance Kriminální soudy
1. instance Místní soudy	<u>Vojenské trestní soudnictví</u>
Zemské soudy	3. instance Vojensko-správní department dvorské válečné rady
Lenni soudy	2. instance Vojenské soudní dvory při generálních zemských velitelstvích
Horní soudy	1. instance Plukovní a posádkové soudy
Směnečné a merkantilní soudy	

1.2.1 Civilní soudnictví

1.2.1.1 Soudy prvých stolic

Soudy všeobecné

Soudy všeobecné (nazývané také řádné) byly takové soudy, jejichž příslušnost (tj. osobní a věcná) se stanovila pro všechny osoby a nemovitosti, které se vyskytovaly na daném území, a nebyly zvláštním předpisem vyloučeny pro řízení před soudy privilegovanými. Jednalo se výlučně o soudy místní. Tyto soudy řešily jak sporná, tak nesporná řízení. Místní příslušnost se ve sporných řízeních zakládala zejména podle trvalého bydliště, případně pobytem žalovaného, v případě nesporných řízení příslušela pravomoc podle pravidla tomu místnímu soudci, kterému by náležela i u řízení sporných. Z tohoto pravidla byly vytvořeny určité výjimky. Jako příklady řízení, které se před všeobecnými soudy vedly, uvedme z nesporné oblasti záležitosti pozůstalostní, opatrovnické, dále legalizace a vidimace listin, v oblasti reálných potom záležitosti zahrnující nemovitosti v daných obvodech, ve kterých byly tyto zapsány v pozemkových knihách, například stavební spory, spory týkající se věcných práv k nemovitostem nebo týkající se zaknihovaných listin. Tyto místní soudy bylo možné na základě jurisdikční normy dále rozlišovat na tzv. magistráty měst a městeček a justiční úřady pozemkových vrchností.

Magistráty měst a městeček byly regulovanými kolegiálními soudy, které vykonávaly pravomoc nad spornými i nespornými řízeními. Členové magistrátů

byli voleni volbou, kterou prováděli měšťané, na rozdíl od předchozího období byly však po josefínské reformě specifikovány předpoklady k přístupu k úřadu, jednalo se zejména o vyžadování tzv. dekretu o zvolitelnosti a zkouška, obojí bylo přitom obstaráváno místně příslušnými apelačními soudy. Zmíněná reforma probíhala v několika fázích – nejprve byla provedena u vídeňského magistrátu, který se stal modelem pro přeměňování dalších magistrátů v habsburských provinciích. V našich podmínkách se jednalo zejména o města pražská, resp. sloučení jednotlivých magistrátů do jediného s působností pro jednotné královské město Prahu. Tento orgán byl dále rozčleněn na jednotlivé senáty s rozdílnou působností: politickou a hospodářskou, civilně soudní a kriminální. Složení pražského magistrátu bylo následující: purkmistr, dva náměstci purkmistra, radové, auskultanti, radní sekretáři, radní protokolisté, aktuáři a další personál. Ve druhé fázi došlo k regulaci ostatních hlavních a jiných podstatných královských měst se zaměřením na magistrát brněnský. Teprve v poslední fázi byly regulovány magistráty ostatních měst a městeček a to vyhlášením dvorského dekretu ze dne 19. prosince 1785, avšak pro celé české země byla reforma finálně dokončena až roku 1808. Apelační soudy byly tímto dvorským dekretem pověřeny přezkoumat právní i finanční podmínky, které měly zajistit jejich řádnou regulaci, a pro případ, že tyto podmínky nebudou splněny, měly odejmout jejich soudní pravomoci. Z tohoto hodnocení v podstatě vznikly tři skupiny jurisdikcí městských magistrátů:

- magistráty všech hlavních a vybraných významných měst, jejichž obsazení zahrnuje pouze plně kvalifikované rady včetně purkmistra, a dále hospodářsky důležitá města, kde byly magistráty tvořeny alespoň třemi zkušenými právníky;
- magistráty měst a městeček, které měly kolegium tvořeno kvalifikovanými soudci pouze zčásti, a vznikaly tak tzv. syndikalizované magistráty;
- ostatní, zejména poddanská městečka, která neměla magistrát jako náležitý místní soud.

Justiční úřady pozemkových vrchností držely soudní pravomoc nad poddanskými vesnicemi a dále nad poddanskými městy a městečky, které si neudržovaly vlastní místní soudní orgán. Jednalo se o úřady, jejichž pravomoc vykonával samosoudce, nebyly to soudy organizované. Jejich pravomoc byla

všeobecná a vztahovala se na sporná i nesporná řízení ve vztahu ke všem osobám a nemovitostem na daném území. Dvorským dekretem ze dne 21. srpna 1788 došlo k restrikci jejich pravomoci vůči hospodářským úřadům, například v záležitostech knihovních, sirotčích či zůstavitelských. V reakci na časté kompetenční spory byla místním soudům a hospodářským úřadům dvorskými dekrety přikázána jejich jasně definovaná pravomoc tak, aby k takovým situacím napříště nedocházelo.³⁰

Soudy privilegované

Specifikem privilegovaných (nazývaných též mimořádných) soudů byla jejich pravomoc vůči určitým řízením ve vztahu k vybraným třídám osob, nemovitostem (realitám) nebo kauzálním, zejména sporným, záležitostem.

Soudy zemské byly nejvýznamnějšími privilegovanými soudy, nazývané též soudy smíšené, jelikož jejich pravomoc zahrnovala jak řízení týkající se osob, realit i vybraných kauzálních záležitostí. Za Josefa II. se zemské soudy *staly příslušnými pro žaloby na šlechtické osoby, pro žaloby na osoby nešlechtické, pokud byly držiteli velkostatků, se kterými byla spojena vrchnostenská jurisdikce, dále pro žaloby proti státnímu fisku, pro spory pozemkově vrchnostenské a později, totiž od vydání manželského patentu, i pro spory vyplývající ze vztahů manželských. Před soud zemský dále patřilo projednávání žalob na královská města, kláštery, kapituly a spory lenní.*³¹ Dva zeměpanské zemské soudy působily v Praze a Brně a další čtyři patrimoniální knížecí zemské soudy sídlily v Těšíně, Opavě, na Jánském Vrchu a v Bílsku ve Slezsku. Složení zemských soudů se lišilo podle místa působnosti – ten český sestával z nejvyššího sudího působícího jako prezident soudu, viceprezidenta, šestnácti radů, osmi sekretářů včetně ostatních osob zde působících. Moravskoslezský zemský soud sestával z nejvyššího sudího působícího jako prezident soudu, nejvyššího zemského písaře působícího jako zástupce prezidenta, deseti radů, čtyř písařů a dalšího personálu.³²

Soudy horní v sobě soustřeďovaly horní pravomoc – ta v českých zemích od nepaměti náležela králi jako horní vrchní právo zahrnující jak složku

---

³⁰ Šolle, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246, str. 111-129.

³¹ Malý, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6, str. 138.

³² Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6., str. 213.

vlastnickou, tak složku dozoru. Reforma Josefa II. horní soudy reorganizovala. Vlastní horní jurisdikce byla od nynějška spravována zeměpanskými oblastními horními soudy a jejich zeměpanskými a patrimoniálními substitucemi. K reformě došlo na základě horní jurisdikční normy ze dne 1. listopadu 1781, subsidiárně všeobecným soudním řádem ze dne 1. května 1781 a v případě horních substitucí také patenty ze dnů 19. dubna a 18. října 1785.³³ Horní soudy příslušely ke sporům z oblasti horní činnosti, zejména záležitostí týkajících se provozu dolů, horního díla samotného, případně také kázeňských přestupků horních pracovníků.³⁴ Oblastní horní soudy sídlily v Jáchymově, Příbrami a Kutné Hoře.³⁵ Jednalo se o soudy organizované reálně. Obsazení soudu sestávalo z horního soudce a soudního kolegia zahrnujícího kromě horního soudce jako jeho předsedy také přísedící, a dále aktuáře a další pomocný personál. Z důvodu významu a rozmachu hornictví v českých zemích byly zřizovány substituce horních soudů, zejména z důvodu urychlení řízení. Jednalo se o jakési pobočky horních soudů, které zpravidla sídlily a svou místní příslušností pokrývaly obvod báňských úřadů. V závislosti na tom, zda se jednalo o zeměpanskou nebo patrimoniální substituci, byla určena také jejich pravomoc. Pravomoc zeměpanských substitucí se vztahovala pouze na tu část řízení, která nezahrnovala samotné soudní rozhodování, tj. vztahovala se fakticky pouze na fázi přípravnou (například vyřizování ústně přednesených žalob, prozatímních opatření). Jejich obsazení se odvíjelo od delegace kvalifikovaných soudců jako horních substitutů z řad mateřského oblastního horního soudu, případně také dalšího personálu. Patrimoniální substituce měly v podstatě totožné pravomoci a to v případě, pokud vyhověly předpokladům pro výkon všeobecné jurisdikce a docházelo zde k reálnému provozování horního díla. Výkon pravomoci patrimoniálních substitucí náležel buď delegovanému hornímu substitutovi z mateřského

---

³³ Šolle, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246, str. 132-133.

³⁴ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6, str. 213.

³⁵ Kapras, Jan. *Přehled právních dějin zemi české koruny. Díl první a druhý: Právní prameny a dějiny státního zřízení do roku 1848*. 3. vydání. Praha: Jan Kapras, 1927, str. 204.

oblastního horního soudu, případně tento připadl místnímu kvalifikovanému vrchnostenskému úředníkovi.³⁶

Lenní soudy sídlily v Praze a Brně. Jednalo se o tzv. soudy reálné. Z hlediska druhů byla diferenciována léna zeměpanská a léna soukromá. Léna soukromá byla různorodou skupinou (zejména s ohledem na jejich vznik, povahu) s nejednotnou organizací pravomoci. Typickým představitelem soukromého léna, které se těšilo velkému významu, bylo lenní panství olomouckého arcibiskupa, v jehož záležitostech vykonával soudní i mimosoudní pravomoc olomoucký knížecí arcibiskupský lenní soud sídlící v Kroměříži. Nejednalo se o stálý soud, ustavován byl dvakrát do roka k hlavnímu zasedání a jedenkrát za měsíc k projednání běžných záležitostí. Sestával z lenního dvorského sudího, pěti přísedících vybraných z lenních vazalů, čtyř přísedících z magistrátu v Kroměříži, písaře, lenního mandátáře, dvou sekretářů, registrátora a pomocného personálu. Léna zeměpanská (tzv. česká a německá léna České koruny) podléhaly soudní pravomoci tří typů soudů:

- český zemský soud – vyřizoval sporná řízení a na základě všeobecné jurisdikční normy také nesporná řízení v případech českých korunních lén;
- český nejvyšší dvorský lenní soud – jednalo se o úřad vykonávající mimosoudní záležitosti, zejména jednající jako výkonný orgán zemského soudu v pozici soudu lenního a úřadu lenních desek;
- český apelační soud – patentem ze dne 15. prosince 1651 k němu bylo přidruženo hejtmanství německých lén (později stvrzeno v jurisdikční normě z roku 1784), čímž ve zvláštním oddělení začal vykonávat soudní i mimosoudní pravomoc nad německými korunními lény, lenními deskami a registraturou.³⁷

Soudy obchodní a směnečné byly jurisdikčními normami potvrzeny jako prvoinstanční soudy privilegované a to v úpravě směnečného patentu ze dne 22. prosince 1763. Jednalo se o tzv. soudy kauzální. Původně se samostatně nacházely v Praze, Brně a Opavě, na základě dekretů ze dnů 1. července

---

³⁶ Šolle, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246, str. 132-137.

³⁷ Tamtéž, str. 139-140.

a 1. listopadu 1786 však splynuly s magistráty těchto měst, kde svou pravomoc následně vykonávaly jako samostatné senáty. V jejich čele stál purkmistr, kolegium sestávalo z kvalifikovaných radů, přisedících z řad odborníků, dále sekretářů a dalšího pomocného personálu. Do jejich pravomoci spadaly zejména spory vyplývající ze směnek, spory z obchodního styku mezi obchodníky a továrníky, spory z obchodních pohledávek oproti pozůstalostem obchodníků a amortizační řízení týkající se ztracených směnek.³⁸

Soudy zvláštní

Zvláštní (nazývané také prorogované) soudy byly specifické určováním své příslušnosti, nejednalo se však o nově zřízené struktury v justici, tj. rozhodoval některý z všeobecných nebo privilegovaných typů soudu. Jejich příslušnost byla stanovena zejména vynětím z jurisdikčních norem, kdy se jednalo buď o zvláštní úpravu (tj. byla vydána speciální jurisdikční norma), popřípadě byla tato založena dohodou stran.³⁹

1.2.1.2 Soudnictví vyšší

Soudy apelační se v českých zemích nalézaly dva, přičemž sídlily v Praze a v Brně. Podle josefínského systému se staly univerzální odvolací instancí a to jak pro řádné, tak mimořádné opravné prostředky. V případě, že rozhodnutí prvoinstančního a druhoinstančního soudu nebylo totožné, byla zde možnost založit pravomoc Nejvyššího justičního úřadu.⁴⁰ Vedle toho apelační soudy působily například jako dohlížecí orgán nad soudy, soudci a advokáty, zkušební orgán pro kandidáty s obsazovací pravomocí, zároveň měly pravomoc vydávat všeobecné a závazné právní poučení podřízeným soudům v souladu s právním řádem. Působnost apelačních soudů byla založena dvorským dekretem ze dne 12. dubna 1782 s účinností ode dne 1. května 1783. Pravomoc byla založena jak v civilní, tak trestní oblasti.⁴¹ Obsazení apelačních soudů sestávalo od roku 1790

---

³⁸ Šolle, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246, str. 137-139.

³⁹ Tamtéž, str. 116.

⁴⁰ Schelle, Karel; Schelleová, Ilona. Formování moderního civilního procesu. In: Schelle, Karel, ed. *Vybrané problémy právních dějin: (sborník příspěvků)*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-203-7, str. 96.

⁴¹ Šolle, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246, 141-143.

z prezidenta, viceprezidenta, radů (v Praze se jednalo o sedmnáct radů, v Brně pouze devět radů) a dalších osob.⁴²

Nejvyšší justiční úřad (Oberste Justizstelle), nazývaný také Nejvyšší soudní dvůr (Oberste Gerichtshof), sídlil ve Vídni. Měl kasační pravomoc v civilní oblasti, to znamená, že nebyl oprávněn rozhodnout ve věci sám, ale pouze potvrdit nebo zrušit přezkoumávané rozhodnutí. V případě, že Nejvyšší soudní dvůr rozhodnutí zrušil a vrátil věc k novému projednání, podřízený soud byl jeho právním názorem vázán. Do pozice řádné třetí instance byl včleněn jurisdikčními normami z roku 1784.⁴³

1.2.2 Trestní soudnictví

Reforma trestního soudnictví byla zavedena oproti civilní oblasti později, a to vydáním patentu o novém uspořádání trestní soudní pravomoci ze dne 20. srpna 1787. Pro trestní řízení se tak staly příslušnými taxativně vymezené kriminální soudy v první instanci a vrchní kriminální soudy v druhé instanci.

Kriminální soudy

Kriminální soudy byly kolegiálními soudy příslušnými pro řízení v první instanci, v českých zemích jich bylo zřízeno celkem dvacet devět se sídlem v každém politickém kraji. Jednalo se o soudy profesionální, soudci museli mít právnické vzdělání, jejich povinností bylo projít zkouškou a složit služební přísahu. V případě, že byla dopadena podezřelá osoba, státní orgány měly povinnost předat takovou osobu příslušnému kriminálnímu soudu. Taxativně vymezené skutky stíhaly pouze kriminální soudy v zemských hlavních městech – Praze, Brně a Opavě. Jednalo se například o velezradu nebo padělání peněz. Výjimky z pravomoci kriminálních soudů se vztahovaly na případy, na které dopadaly vojenské předpisy, tj. takový podezřelý by byl postaven před vojenský soud.⁴⁴

---

⁴² Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6, str. 214.

⁴³ Šolle, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246, str. 143.

⁴⁴ Schelle, Karel; Schelleová, Ilona. Formování moderního civilního procesu. In: Schelle, Karel, ed. *Vybrané problémy právních dějin: (sborník příspěvků)*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-203-7, str. 92.

Vrchní kriminální soudy

Druhou instancí v trestním řízení se podle soudní organizace Josefa II. staly vrchní kriminální soudy, jako které působily dva apelační soudy v Praze a Brně. Další činnost vrchních kriminálních soudů byla zejména dohlédací a poradenská vůči podřízeným soudům. Každé tři měsíce jim byla také kriminálními soudy zasílána shrnutí k probíhajícím vyšetřováním. Pokud tak bylo pro daný případ stanoveno, vrchní kriminální soud nemohl bez odeslání spisu k Nejvyššímu justičnímu úřadu k posouzení jeho závěru vydat rozsudek.⁴⁵

1.2.3 Řízení před soudy

1.2.3.1 Řízení před civilními soudy

Před civilními soudy se rozeznávaly čtyři základní druhy řízení, a to řádný a mimořádný proces ústní, řádný a mimořádný proces písemný, proces sumární a proces bagatelní.⁴⁶ Proces ústní se odehrával u okresních soudů. Písemná forma procesu mohla proběhnout po dohodě procesních stran a konala se u sborových soudů. Řízení mohlo probíhat podle zákonných ustanovení nebo podle dohodnutých pravidel mezi stranami. Platilo povinné zastoupení účastníků řízení advokátem. V řízení se objevila tzv. zásada prostředečnosti, na jejímž základě vystupoval v řízení instrukční soudce. Tento o řízení pořídil spis, ze kterého se vycházelo při vydávání rozhodnutí nalézacím soudem. K vedení sumárního procesu byl příslušný delegovaný okresní soud a to pouze pro zákonem taxativní výčet sporů, po dohodě stran ale bylo toto řízení možné vést i v jiných záležitostech. Jednalo se o zkrácené řízení, které mohlo být po ujednání stran nahrazeno běžným písemným procesem nebo procesem ve věcech bagatelních. Pro všechny tři typy procesu bylo společné uplatnění zásady dispoziční a zásady legálního pořádku, tedy že řízení bylo diferenciováno do jednotlivých fází. Formálním závěrem jednotlivých stádií byla dílčí rozhodnutí. Konečný rozsudek mohl být závislý na složení přísahy stranou, proti které byl vydán, případně i nepodmíněný, jehož výsledkem bylo buď zamítnutí či odsouzení. Bagatelní

---

⁴⁵ Schelle, Karel; Schelleová, Ilona. Formování moderního civilního procesu. In: Schelle, Karel, ed. *Vybrané problémy právních dějin: (sborník příspěvků)*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-203-7, str. 92.

⁴⁶ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768398/Kodifikace_a_v%C3%BDvoj_ob%C4%8Dansk%C3%A9ho_pr%C3%A1va_procesn%C3%ADho_v_18._a_19._stolet%C3%AD, str. 16.

proces se lišil zejména svým moderním pojetím. Na rozdíl od ostatních typů řízení nebylo povinné zastoupení stran advokátem, řízení bylo ústní a veřejné, strany mohly disponovat s řízením. Uplatňovala se zásada arbitrárního pořádku, řízení tedy bylo považováno za jeden celek. Prosadilo se volné hodnocení důkazů.⁴⁷

1.2.3.2 Řízení před trestními soudy

Osoba podezřelá ze spáchání trestného činu byla v případě svého dopadení předána k trestnímu řízení vedenému příslušným kriminálním soudem. Jak již bylo zmíněno, taxativně vymezené skutky stíhaly pouze kriminální soudy v zemských hlavních městech – Praze, Brně a Opavě.

Přetrvávajícím problémem byla nemožnost obžalovaného přibrat si na svou obranu obhájce – jeho přítomnost v řízení byla zakázána. Během trestního procesu naopak na úkor obžalovaného nebylo nadále umožněno použít tortury jako důkazního prostředku. *Pokud se obžalovaní dopouštěli zřejmých lží a zapírání či vůbec odmítali vypovídat, mohl být uložen tělesný trest v podobě ran holí nebo metlami za neposlušnost soudu, případně půst o chlebu a vodě.*⁴⁸ Pachateli mohl být uložen zákoníkem stanovený trest pouze za zákoníkem upravený trestný čin – došlo k uplatnění zásad nullum crimen & nulla poena sine lege. Zároveň nebylo umožněno použití volné úvahy soudců či analogie v případě udílení trestu.⁴⁹ Existovala již možnost odsoudit osobu prostřednictvím nepřímých důkazů, tehdy ale byla redukována možná hranice výše sazby trestu.

Řízení ovládala zásada písemnosti a tajnosti procesu. Dále se uplatnila zásada inkviziční, která potlačila potřebu veřejné žaloby v řízení. Postavení prokuratury ve formě fiskálního úřadu tak v tomto období upadalo. *Jejich povinností bylo zejména stíhání nepravých šlechticů, vrchností utiskujících poddané, stíhání lichvy a kontrabandu.*⁵⁰

---

⁴⁷ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6., str. 117-118.

⁴⁸ Tamtéž, str. 91-92.

⁴⁹ Malý, Karel; Sivák, Florián. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Přepřacované a doplněné 2. vyd., Praha: H & H, 1993. ISBN 80-85467-61-5, str. 335.

⁵⁰ Schelle, Karel. *Vývoj veřejné žaloby do roku 1989*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo. ISBN 978-80-7418-170-2, str. 6.

1.3 Rozbor vybraných relevantních právních předpisů

1.3.1 Obecný soudní řád josefínský z roku 1781

Obecný soudní řád josefínský ze dne 1. května 1781, který byl vydaný pod číslem 13 sb. z. s., vznikl na přirozenoprávním základě. Výrazně modernizoval tehdejší civilní proces. Ve svém základu vycházel z nerealizovaného tereziánského kodexu (Codex Theresianus).⁵¹

Na základě obecného soudního řádu josefínského došlo k vytvoření tříinstanční soudní soustavy, která byla příslušnou pro všechny obyvatele bez ohledu na jejich stav. Souběžně byly rozeznávány čtyři typy civilního řízení – řádný a mimořádný proces ústní, řádný a mimořádný proces písemný, proces sumární a proces bagatelní (podrobně definovány v kapitole 1.2.3.1).⁵²

Z hlediska uplatněných zásad ovládajících všechny čtyři druhy civilního řízení zmiňme zejména zásadu dispoziční, která se vztahovala jak na možnost žalobce volně nakládat s řízením, ale zejména na oblast navrhování důkazů, která spočívala čistě na sporných stranách (současné uplatnění zásady projednací). Opomenout nelze ani zásada koncentrace, která se uplatňovala vůči jednotlivým fázím, na které bylo řízení rozčleněno (zásada legálního pořádku).⁵³ Dále se nově objevuje uplatnění principu rovnosti stran v řízení před soudem.⁵⁴

Obecný soudní řád josefínský znal také řádné i mimořádné opravné prostředky. Řádnými opravnými prostředky byly apelace (proti rozhodnutí prvoinstančního soudu) a revize (proti rozhodnutí druhoinstančního soudu). Opravný prostředek měl odkladný (suspenzivní) účinek a rozhodoval o něm nadřízený soud. V opravných řízeních však nebylo možné navrhnout nové důkazy

---

⁵¹ Urfus, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-504-6, str. 108.

⁵² Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6., str. 117.

⁵³ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768398/Kodifikace_a_vvoj_C3%BDvoj_ob% C4%8Dansk% C3%A9ho_pr% C3%A1va_procesn% C3%ADho_v_18._a_19._stolet% C3%AD, str. 16.

⁵⁴ Malý, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6, str. 148.

(tzv. zákaz novot). Zároveň se začala uplatňovat také zásada zákazu rozhodnutí k horšímu (*reformatio in peius*).⁵⁵

Nedostatkem, který je často josefínskému civilnímu řádu vyčítán, je jeho čím dál větší nepřehlednost. V rané fázi své účinnosti se objevila ustanovení, která v praxi řádně nefungovala. Reakcí bylo ale naneštěstí vypracování přespřílišného množství podrobných novel, které učinily řízení značně nepřehledné a zkomplikovaly ho. Tento stav velmi brzy vedl k revizním pokusům, na základě kterých byl již v roce 1796 pod číslem 329 sb. z. s. vydán západohaličský soudní řád, jehož platnost byla stanovena pro vybrané země Habsburské monarchie, avšak na území českých zemí nikdy nevstoupil v platnost.⁵⁶

1.3.2 Obecný soudní řád kriminální z roku 1788

Obecný soudní řád kriminální (*Allgemeine Kriminalgerichtsordnung*) z roku 1788 jako předpis trestního práva procesního navazuje na novou hmotněprávní úpravu – Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně z roku 1787. Obsahoval celkem 304 paragrafů.

Podle něj se v trestním řízení uplatňuje zásada inkviziční, která kumuluje více procesních funkcí soudu dohromady. Pokrokově zakazuje torturu jako důkazní prostředek, tělesné tresty jako takové ale nejsou vyloučeny – zachovány byly například bití holí nebo metlami.⁵⁷ Zanikla existence tzv. očišťovací přísahy. Obžalovanému nebylo dovoleno přizvat si do řízení advokáta ke své obraně. Mohly mu svědčit polehčující, ale také přitěžující okolnosti, které byly taxativně vymezeny. Nadále bylo zachováno písemné a tajné řízení. Soudci měli povinnost mít právnické vzdělání, laici však i přesto mohli být přítomni, a to jako přísedící.⁵⁸

Zajímavostí je, že procesní ustanovení o přestupcích, které byly formálně odlišeny od zločinů, byla včleněna do zvláštní instrukce z roku 1787.

---

⁵⁵ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768398/Kodifikace_a_vvoj_C3%BDvoj_ob%4%8Dansk%C3%A9ho_pr%C3%A1va_procesn%C3%ADho_v_18._a_19._stolet%C3%AD, str. 16.

⁵⁶ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6, str. 118.

⁵⁷ Malý, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6, str. 148.

⁵⁸ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6, str. 91.

2 Francouzská úprava soudnictví

2.1 Soudní systém před napoleonskou kodifikací

2.1.1 Soudní systém před Velkou francouzskou revolucí

Soudnictví bezprostředně před Velkou francouzskou revolucí a řadou reforem, které s sebou přinesla, můžeme označit za typicky středověké. Oblast (veřejné) správy v této době ještě nebyla oddělena od soudnictví. Soudci byli placeni stranami sporu, což ve svém konečném důsledku často vedlo k jejich podplácení a korupci. Situaci nepomohlo ani opatření, kterým se v roce 1604 staly úřady soudců dědičnými.⁵⁹ Právní systém se převážně nesl v podobě obyčejového práva a právní roztržitosti, tzv. partikularismu. Zejména od 16. století ale docházelo ke snaze o redakci právních obyčejů a sjednocení práva prostřednictvím královských ordonancí. Jako příklad lze uvést ordonance Ludvíka XIV.:

- o civilním procesu z roku 1667,
- o trestním procesu z roku 1670,
- o pozemním obchodu z roku 1673 (na základě které byly založeny obchodní soudy).

Ordonance upravující soudní proces nebyly příliš pokrokové a jejich význam tkvěl hlavně ve snaze o vytvoření právní jednoty na území Francie. Například hlavními principy, kterými se měl nadále řídit trestní proces, byly inkviziční řízení, jeho tajnost a písemnost a stanovení pravidel pro použití tortury, která ale stále nebyla zakázána.

V oblasti rozhodování soudů význam postupně získala také soudní judikatura. Jako posun vpřed můžeme v období absolutní monarchie považovat také fakt, že soustava královských soudů zaujala prim vůči dalším soudním institucím, které díky právnímu partikularismu stále přetrvávaly. Soustava královských soudů byla třístupňová – rychtářské soudy, hejtmanské soudy a na vrcholu stojící parlamenty. Dá se říci, že systém měl pyramidovou strukturu, od soudu nižšího stupně bylo možné odvolání k soudu vyššího stupně. Nad

---

⁵⁹ Arnaud, Damien. *The history of the Judiciary in France* [online]. Ministère de la Justice, IME, 2008, str. 7.

parlamenty převažovala již jen pravomoc panovníka, který mohl jakékoliv rozhodnutí soudu zrušit.⁶⁰

2.1.2 Velká francouzská revoluce a její vliv na reformu soudnictví v letech 1789-1791

Velkou francouzskou revoluci zapříčinila dlouhotrvající hospodářská krize. I přes snahy o její vyřešení však docházelo ke stálému prohlubování vnitřních problémů Francie, což nakonec vyústilo k povstání v Paříži na náměstí Saint-Antoine v dubnu roku 1789, a bylo pouhou předzvěstí období, které nyní známe pod označením Velká francouzská revoluce.⁶¹ Jednou z oblastí, kterou Velká francouzská revoluce zasáhla, bylo také soudnictví. Zastaralý a poměrně nepřehledný systém začal procházet rozsáhlými změnami, které se dotkly jak organizace soudní soustavy, tak postavení samotných soudců.

Významným mezníkem se stal zákon o soudní organizaci ze dnů 16. a 24. srpna 1790. Ten rozčlenil soudní soustavu na soudy správní a soudy obecné, které se dále dělily na soudy civilní a trestní. Vedle toho ale uzákonil mimo jiné právo na odvolání, rovnost před soudem, bezplatný soudní proces, ve kterém byla funkce soudců placena státem.⁶² Soudci byli voleni lidem, pro možnost zvolení byla ustanovena podmínka dosažení stanoveného věku.

V oblasti civilního soudnictví se vytvořil dvouinstanční systém soudů. V nižší instanci působili tzv. smírčí soudci (*juges de paix*). Odvolací instancí pro smírčí soudce a také pro obchodní soudy (*tribunaux de commerce*) byl okresní soud (*tribunal de district*), který se skládal z pěti volených soudců a prokurátora (*ministère public*). Odvolání proti rozhodnutím okresních soudů bylo rozhodováno stejným typem soudu, ale z jiného okresu. Poměrně samostatně stál rodinný soud (*tribunal familial*), který měl pravomoc *rozhodovat ve sporech rodinných (mezi otcem a synem, dědem a vnukem, strýcem a synovcem, bratry a sestrami, příbuznými téhož stupně), manželských (mezi mužem a ženou) a*

---

⁶⁰ Seltenreich, Radim a kol.: *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. vydání, Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-54-7, str. 255-256.

⁶¹ Kadlecová, Marta; Schelle, Karel; Veselá, Renata; Vojáček, Ladislav. *Právní dějiny vybraných států Evropské unie*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-15-1, str. 203 a 204.

⁶² Arnaud, Damien. *The history of the Judiciary in France* [online]. Ministère de la Justice, IME, 2008, str. 8.

*poručenských (mezi sirotkem a poručníkem).*⁶³ Obsazení soudu sestávalo ze čtyř spřízněných osob (rodinní příslušníci, známí...), přičemž těmto osobám předsedal smírčí soudce.

Trestní soudnictví, dále modifikováno dekrety ze dnů 16. – 22. července 1791 o soudech policejních a dále dekretem ze dnů 19. června – 24. srpna 1791 o trestním řízení soudním, zastupovaly tři instance soudů, které byly organizovány jak na územním principu, tak rozhodovaly o trestných činech podle jejich závažnosti.⁶⁴ Obecný policejní soud (tribunal de police), v jehož čele stál smírčí soudce, se nacházel v jednotlivých městech a řešil jednodušší, ne tolik závažné trestné činy. Nápravný policejní soud (tribunal de police correctionnelle) byl vytvořen na úrovni kantonů, a zabýval se těžšími trestnými činy. Pro nejzávažnější zločiny zasedal trestní soud (tribunal criminele), který tvořili čtyři soudci a porota sestavená z dvanácti občanů určených losem. Porotní soudnictví se objevilo nově a to konkrétně po osvědčeném anglickém vzoru. V podmínkách Francie se ale příliš neosvědčilo, zejména kvůli nevzdělanosti a úplatnosti jejich jednotlivých členů.

Z předchozího období se zachovaly soudy obchodní (tribunal de commerce). Jednalo se o pětičlenné soudy, které rozhodovaly spory vyplývající z obchodních vztahů.

V tomto období se také začaly formovat zárodky správních soudů.

Mimo soustavu „obecných“ soudů vznikl dekretem ze dnů 27. listopadu až 1. prosince 1790 kasační tribunál (tribunal de cassation), který měl zajišťovat dodržování práva ve smyslu kontroly konsistentní činnosti obecných soudů, ale nemohl rozhodovat ve věci samé, resp. nerozhodoval o podstatě věci, ale pouze formální porušení řízení nebo zjevný nesoulad se zákonem.⁶⁵ Jako další zvláštní soudní orgán existoval Nejvyšší soudní dvůr (Haute Cour de justice), jehož pravomoc se dotýkala zejména osob z vyšších politických vrstev (ministři apod.) a dále zločinů souvisejícím s vlastizradou. Zvláštní úlohu v řízení před Nejvyšším soudním dvorem mělo Zákonodárné shromáždění, které nejprve muselo osobu k danému řízení vydat.

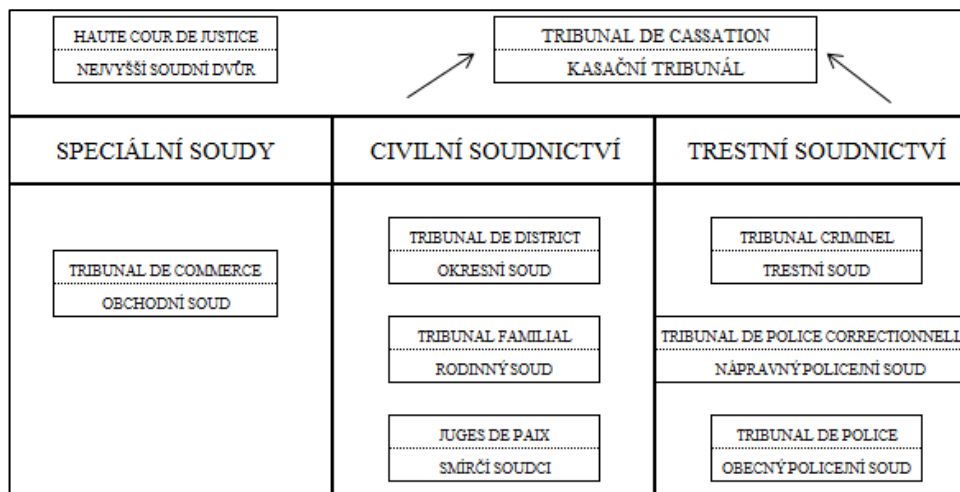
---

⁶³ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 28.

⁶⁴ Tamtéž, str. 27.

⁶⁵ Ministère de la Justice: *History of the Judicial System in France* [online]. IME, 2008. [cit. 24. 02. 2020] Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/4d17d5/>.

Obrázek 2: Francie – soudní systém na základě reformy 1790-1791

2.1.3 Revoluční soudnictví ve Francii

Období revolučního soudnictví se neslo v duchu silných politických změn, které v této etapě hýbaly samotnou Francií. Přelomovým okamžikem bylo zvolení Národního konventu, který vzápětí vydal dekrety o zrušení monarchie, a Francie se tak stala republikou. Vznik republiky ale doprovázel vyostřený boj mezi takzvanými girondisty a jakobíny, přičemž obě tyto skupiny v určitých etapách dokázaly Národní konvent ovládnout. Za jakobínské převahy v Konventu došlo k použití až krajních prostředků, za zmínku stojí zejména Výbor pro obecné blaho a Výbor pro veřejnou bezpečnost. Jednalo se o exekutivní orgány Národního konventu, jejichž úkolem mělo být zejména udržení bezpečnosti a politické stability v zemi, což ale v praxi znamenalo období politického i soudního teroru provázené prováděním poprav tisíců osob, které by mohly být i jen potencionální hrozbou nového režimu. K tomu měl dopomoci mimořádný trestní soud (později přejmenovaný na revoluční tribunál), který vedl zkrácené procesy s těmito „zrádci Francie“.⁶⁶ Ten soudil bez obhájců a dokonce i bez svědků. Trest smrti byl jediný druh trestu, který tento soud znal.⁶⁷ Rozhodnutí soudu mělo být provedeno během dvaceti čtyř hodin. Původní myšlenka, že tyto „vlastizrádce“ bude soudit Nejvyšší soudní dvůr, byla zavrhnuta, a to jak s ohledem na odmítavé stanovisko samotného soudu k takové činnosti, tak vzhledem k jeho poměrně nenadálému zániku ke dni 25. září 1791. Po roce 1793 byly navíc zřízeny revoluční komise

⁶⁶ Kadlecová, Marta; Schelle, Karel; Veselá, Renata; Vojáček, Ladislav. *Právní dějiny vybraných států Evropské unie*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-15-1, str. 209.

⁶⁷ Tamtéž, str. 223.

(commissions révolutionnaires) jako článek revolučního soudnictví – byly zřizovány v jednotlivých krajích, ale jejich organizace se nesjednotila.

*Za mimořádné soudy lze pokládat také vojenské komise (commissions militaires), zřízené dekretem z 9. října 1792 k souzení ozbrojených emigrantů, dopadených buď ve Francii, nebo na území, zabraném francouzskou armádou.*⁶⁸ Tyto komise ovšem nebyly součástí soustavy vojenských soudů (jako například vojenské trestní soudy, které trestaly zločiny francouzských vojáků).

Po svržení jakobínů nastalo období takzvaného thermidoriánského Konventu, ve kterém se projevila snaha o postupné napravení jakobínských reforem. Mimořádné soudy byly rušeny a jejich pravomoc přecházela zpět na řádné trestní soudy, které ale byly oprávněny soudit „revolučním způsobem“.

Revoluční období s sebou přineslo mnoho za sebou rychle následujících reforem, ve velké míře sloužících ke zneužívání soudnictví (především pak toho trestního) k vynucení tehdejších politických cílů – ačkoliv v období thermidoriánského Konventu následně docházelo k odstraňování těchto opatření, samotné soudnictví se ocitlo v chaosu.

2.1.4 Soudnictví v období direktoria

Období termidoriánského Konventu bylo ukončeno dnem 25. října 1795. Nově byly zřízeny zákonodárny sbor o dvou sněmovnách a Direktorium jako exekutivní orgán o pěti členech (podle tohoto orgánu je nazýváno celé období). Základy soudního systému v období direktoria byly položeny v thermidoriánské ústavě ze srpna roku 1795. Jejím základem se stalo dělení státní moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Soudní moc předpokládala tři odvětví volených soudů – civilní, nápravné a trestní. Nad obecnými soudy měl stát obnovený kasační soud a Nejvyšší soudní dvůr.

V oblasti civilního soudnictví byl zachován institut smírčích soudců – ti byli voleni v jednotlivých kantonech na období dvou roků a oproti předchozím obdobím byla rozšířena jejich rozhodovací pravomoc. Občanský tribunál (tribunal civil), zřizovaný pro každý kraj, nahradil soud okresní. Sloužil jako odvolací instance pro smírčí soudce, obchodní soudy a občanské soudy z jiných krajů. Byl vnitřně členěn na sekce, přičemž kolegium soudců bylo tvořeno minimálně

---

⁶⁸ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 39.

dvaceti členy. Jedna pětina byla každý rok obměňována, volební období soudce bylo tedy pětileté.

Trestnímu soudnictví byla zachována jeho třístupňová struktura, která ale prošla proměnou. Pravomoc v případech nejjednodušších protiprávních činů, u kterých hrozil trest odnětí svobody do tří dnů nebo pokuta o maximální výši tří denních výdělků, byla zachována smírčím soudcům. V případě, kdy se sazba trestu odnětí svobody pohybovala mezi třemi dny až dvěma lety, rozhodoval nápravný soud (tribunal correctionnelle) zřízený v počtu tří až šesti v každém z krajů. Nápravný soud tvořily jak soudci z povolání, tak porota. Trestní soud (tribunal criminel) byl příslušným v případech, kdy sazba trestu odnětí svobody převýšila dva roky. Měl komplexnější strukturu, která se skládala z dvanáctičlenné poroty a z části volených a z části jmenovaných soudců. Z revolučního období přetrvala tradice mimořádných soudů, zřizovány byly ale pouze výjimečně.⁶⁹

Zachována byla taktéž tradice obchodních soudů s obdobnou pravomocí jako v předchozích obdobích.

Kasační tribunál stál u vrcholu soudní soustavy. Podle thermidoriánské ústavy bylo předpokládáno složení o padesáti soudcích s pětiletým funkčním obdobím, přičemž každý rok měla být obměňována jedna pětina členů. V praxi ale ústavní ustanovení nebyla dodržována a namísto volby byl u zhruba poloviny soudců uplatňován princip jmenování samotným Direktoriem. Direktorium vykonávalo vliv také prostřednictvím svého komisaře a jeho sedmi zástupců. Kasační soud přezkoumával překročení pravomocí nebo porušení zákona při rozhodování jednotlivých soudců. V případě, že Kasační tribunál shledal provinění soudce, zrušil daný akt a zákonodárny sbor se usnesl na obžalovacím dekretu. Dále *rozhodoval o zmatečných stížnostech, o žádostech na postoupení záležitosti od jednoho soudu ke druhému pro zákonné podezření nebo z důvodu veřejné bezpečnosti atd.*⁷⁰ Kasačnímu soudu nepřislušelo rozhodovat o věci samé, řešil pouze formální nesprávnosti.

Vznik Nejvyššího soudního dvora (Haute Cour de justice) předpokládala taktéž thermidoriánská ústava z roku 1795. Jednalo se o soud ustanovovaný *ad*

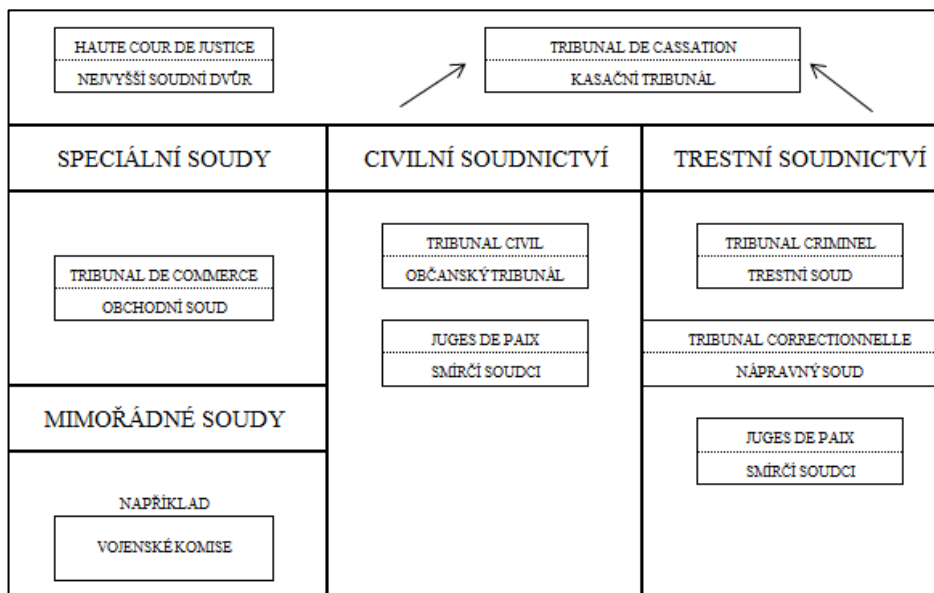
---

⁶⁹ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 80-81.

⁷⁰ Tamtéž, str. 81.

hoc, jeho působení nebylo stálé. Jeho obsazení sestávalo ze systému volených členů – jednalo se o pět členů kasačního soudu, dva národní žalobce a nejvyšší porotce. Mezi pravomoci Nejvyššího soudního dvora se řadilo rozhodování o trestných činech vysoce postavených úředníků, zejména členů direktoria a zákonodárného sboru.⁷¹

Obrázek 3: Francie – soudní systém v období direktoria 1795-1799

2.1.5 Soudnictví v období konsulátu

Nastolení konsulátu provázal státní převrat Napoleona Bonaparte, díky kterému soustředil rozhodující moc ve státě do rukou prvního konzula. Moc ostatních zákonodárných orgánů, ale i zbylých dvou konzulů, byla spíše formální. Předzvěst větších změn pak znamenalo jeho ustanovení doživotním konzulem v roce 1802.

V oblasti soudnictví docházelo v tomto období ke značné vlně reform. Ty souvisely zejména s formálními nedostatky systému, jako pomalosti a finanční náročnosti soudních řízení, které šly ruku v ruce s nízkým počtem soudů v zemi (převážně těch civilních) a jejich nedostatečnému obsazení. Hlavním cílem reformy mělo být vytvoření stálé soudní organizace, jež bude odpovídat požadavkům tehdejší společnosti. Tím mělo dojít ke stabilizaci soudnictví, které za posledních zhruba dvacet let prošlo rozsáhlou a opakovanou reorganizací, což rozhodně nepřispělo k jeho dlouhodobé stabilitě. Soudci měli být napříště voleni

⁷¹ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 82.

nebo jmenování, byl zachován princip nesesaditelnosti soudců, avšak byla omezena jejich nezávislost.

Organizace civilního soudnictví sestávala na smírčích soudcích (juges de paix), občanských soudech I. stolice (tribunaux civil première instance) a odvolacích soudech (tribunaux d'appel). Smírčí soudci byli voleni pro jednotlivé kantony. Nemuseli mít právnické vzdělání, byli však omezeni minimální věkovou hranicí třiceti, od roku 1802 dvaceti pěti let. Podle zákona ze dne 28. ledna 1801 byly ustanoveny soudní obvody smírčích soudců, kdy každý z nich měl čítat zhruba deset až patnáct tisíc osob. Jejich pravomoci zasahovali zejména do oblastí smírčích řízení včetně rozhodčích řízení, v ostatních oblastech byli ale omezeni. Odvolací instancí pro rozhodnutí smírčích soudců byly občanské soudy I. stolice. Občanské soudy I. stolice sídlící v jednotlivých okresech nahradily dosud působící občanské tribunály. Podle zákona ze dne 18. března 1800 podmínkami pro možnost, aby byl jmenován prvním konsulem do funkce soudce, bylo francouzské občanství a minimální věk třiceti let, od roku 1802 už jen dvacet pět let. Právnické vzdělání nebylo nezbytně nutné, avšak převážná většina kandidátů ho splňovala. Z logiky věci rozhodovaly v občanských sporech. V oblastech, kde neexistovaly obchodní soudy, spadaly spory, které řešily tyto soudy, do jejich pravomoci. V jejich obsazení bylo obvykle tři až deset soudců. Odvolací soudy sloužily jako odvolací instance pro občanské soudy I. stolice a dále pro obchodní soudy. Obsazovány byly v závislosti na velikosti soudního obvodu, který byl ustanoven obvykle pro tři a více krajů. Nejčastěji se počet soudců pohyboval mezi dvanácti a třiceti členy.

Organizace trestního soudnictví se rozrostla. Napříště rozhodovaly smírčí soudci (juges de paix), nápravné soudy (tribunaux correctionnelle) a trestní soudy (tribunaux criminels). Zřízeny byly i soudy výjimečné – jednalo se zejména o vojenské soudy a komise a zvláštní trestní soudy (tribunaux criminels spéciaux). Pravomoci si podržela také prokuratura (ministère public), kterou v řízeních zastupoval vládní komisař. Zachován zůstal i institut porot. Smírčí soudci rozhodovali zejména o protiprávních činech nevelké společenské závažnosti, za něž nehrozila vysoká sankce, zpravidla se jednalo o peněžitou sankci nebo trest vězení v délce několika dnů. Odvolací instancí pro rozhodnutí smírčích soudců byly nápravné soudy. Nápravné soudy byly zřizovány v jednotlivých okresech. Působily ve složení skládajícího se z předsedy jmenovaného prvním konsulem, a

dále dvou soudců a dvou náhradníků. Jejich pravomoc se vztahovala na závažnější protiprávní činy, než o kterých rozhodovali smírčí soudci. Trestní soudy s působností pro jednotlivé kraje rozhodovali o nejzávažnějších protiprávních činech. Obsazení bylo obdobné tomu u nápravných soudů.

V období konzulátu fungovaly také obchodní soudy, které si podržely své pravomoci, a k větším změnám v jejich pravomoci nedošlo.

Kasační tribunál (tribunal de cassation) byl zřízen pro celou Francouzskou republiku. Kasační soud sestával z jeho předsedy, předsedů jednotlivých oddělení a dalších soudců. Soudci kasačního soudu byli vybíráni z národních seznamů a voleni senátem, jejich funkční období bylo stanoveno na doživotí. Celkem čtyřicet osm jeho členů bylo rozděleno do trestního oddělení (chambre criminelle), občanského oddělení (chambre civile) a tzv. oddělení stížností (chambre de requetes), kvorum každého oddělení tvořilo jedenáct jeho členů. Vůči instančně podřízeným soudům zastával také disciplinární pravomoc.⁷² Jeho hlavní pravomocí byl přezkum rozsudků z hlediska procesního, nikoliv z hlediska rozhodnutí ve věci samé. V případě, že shledal nedostatky v rozhodnutí instančně podřízeného soudu, sám tyto nemohl změnit, avšak rozsudek zrušil a vrátil věc k novému řízení. Podřízený soud byl vázán jeho právním názorem. V případě, že tento nový rozsudek byl znovu napadnut a dostal se opět ke kasačnímu soudu, bylo ve věci rozhodováno v plénu všemi jeho soudci. V roce 1804 byl přejmenován na kasační soud (cour de cassation).⁷³

Článek 73 Ústavy z roku VIII předvídal také zřízení Nejvyššího soudu (Haute Cour). Měl se skládat ze soudců kasačního soudu a porotců, kteří měli být vybíráni z národních seznamů. Jeho pravomoc měla spočívat v souzení ministrů bez možnosti jejich odvolání nebo přezkoumání rozhodnutí kasačním soudem.⁷⁴

Určitou zmínku je třeba věnovat také správním soudům. Ačkoli již na počátku Velké francouzské revoluce došlo ke snahám o oddělení správních záležitostí k samostatnému typu soudů, právě díky revolučním snahám nikdy nebylo umožněno tyto základy plně rozvinout. To změnil zákon ze dne 17. února 1800, který ustanovil rady prefektur jako správní soudy první instance. Správní

---

⁷² Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 97-100.

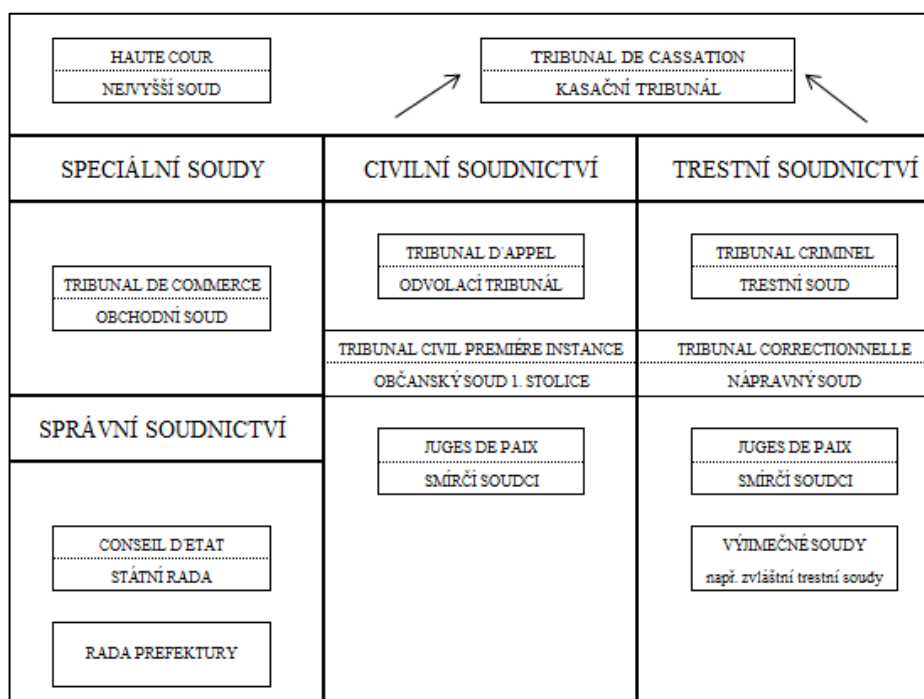
⁷³ Ústava z roku VIII (Constitution de l'An VIII), článek 65 a 66.

⁷⁴ Tamtéž, článek 73.

soudnictví zastřešovala státní rada, která vedle svých politických pravomocí měla stát v čele také tohoto nově vystavěného soudního odvětví.⁷⁵

Obrázek 4: Francie – soudní systém v období konsolátu 1799-1804

2.2 Napoleon, napoleonská kodifikace a její vliv na soudnictví

Dne 2. prosince 1804 se Napoleon stal francouzským císařem. Období císařství se vyznačovalo posilováním autoritativní vlády jednoho muže se současným potlačením vlivu a působnosti státních orgánů, jako byly zákonodárny sbor nebo senát. Za období, kdy byl Napoleon u moci, ale současně uskutečnil významný pokrok v oblasti práva. Ačkoliv v období Velké francouzské revoluce došlo k mnoha snahám o právní reformy, o uzákonění a „vypilování“ řady z nich se zasadil až právě Napoleon v první etapě jeho vlády.

Napoleonova reforma v oblasti práva sestávala na pěti kodexech: občanský zákoník (Code civil nebo Code Napoleon) z roku 1804, zákoník občanského soudního řízení (Code de Procédure Civile) z roku 1806, obchodní zákoník (Code de Commerce) z roku 1807, zákoník trestního soudního řízení (Code D'Instruction Criminelle) z roku 1808 a trestní zákoník (Code Pénal) z roku 1810.

⁷⁵ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 97-100.

On sám byl v zákonodárné činnosti velmi činným. Předlohou pro jeho reformní práce byla zejména justiniánská kodifikace, obyčejové právo (s důrazem na to pařížské), ale i některé ze starších legislativních děl včetně královských ordonancí.⁷⁶

Z hlediska reformy soudnictví jsou ve své komplexnosti významné zejména procesní kodexy, tj. zákoník občanského soudního řízení a zákoník trestního soudního řízení (jejich podrobnější rozbor je proveden v kapitole 2.3 této práce), ale relevantní ustanovení nalezneme například i v obchodním zákoníku – ten byl rozdělen do čtyř knih, přičemž obchodní soudnictví bylo blíže upraveno v jeho poslední knize.

2.2.1 Soudní organizace

Pod silnou autoritou hlavy státu byla soudní organizace uzpůsobena hierarchicky, projevil se centralistické tendence. Soustava soudů vytvořená na základě Napoleonových reforem se stala natolik osvědčenou, že její rozsáhlejší reformy nastaly až v polovině 20. století s nástupem prezidenta Charlese de Gaulla. Specifickou oblastí, která se i přesto neustále, nutno podotknout, že poměrně čile, rozvíjela, je oblast správních soudů, na které se ale tato diplomová práce nezaměřuje.

2.2.1.1 Civilní soudní organizace

V oblasti civilního soudnictví byl upraven především způsob dosazování soudců do funkcí a jejich pravomoci. Toto bylo významnou změnou; namísto dosavadní volby se od roku 1804 prosadil způsob dosazování jednotlivých soudců hlavou státu – císařem. Zároveň byla obnovena jejich neodvolatelnost, která však podle senátního usnesení ze dne 12. října 1807 platila až po pěti rocích výkonu funkce. Důvody k zániku funkce byly taxativně vymezeny a jednalo se například o dosažení stanoveného věku, popřípadě na základě rozhodnutí soudu o odpovědnosti za spáchání určitého zločinu daným soudcem.⁷⁷ Od roku 1809 byla pro soudce občanských soudů stanovena povinnost právnického vzdělání. Podmínkou pro nabytí funkce soudce byl věk minimálně dvaceti pěti let, u soudců

---

⁷⁶ Dadák, Michal. *Napoleonova kodifikace práva a Code civil*. In: Law Portal [online]. Brno: Law Portal, 05. 01. 2014. [cit. 12. 02. 2020] Dostupné z: <http://www.lawportal.cz/napoleonova-kodifikace-prava-a-code-civil/>.

⁷⁷ Seltenreich, Radim a kol.: *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. vydání, Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-54-7, str. 321.

císařského soudu minimální věk dvaceti sedmi let. Organizace civilního soudního systému sestávala na smírčích soudcích, občanských soudech první stolice a odvolacích tribunálech.

Smírčí soudci (juges de paix) působili na úrovni kantonů. Zachovali si svou úlohu arbitrů, jejichž hlavním úkolem v rámci civilního řízení bylo vést smírčí řízení. Podle zákona ze dne 20. dubna 1810 o organizaci soudnictví a výkonu spravedlnosti měli nadále spravovat záležitosti již dříve jim stanovené v souladu s ustanoveními právního řádu Francie.

Občanský soud první stolice (tribunal civil première instance) působil jak v první soudní instanci v zákonem vymezených sporech, ale rozhodoval mimo jiné jako druhá instance o odvoláních od smírčích soudců. Zasedal mimo období 1. září až 1. listopadu. Pro tuto dobu byly dekretem ze dne 30. března 1808 zřízeny tzv. prázdninové komise (Chambres des vacances).⁷⁸ Soud byl složen ze tří soudců z povolání a tří přísedících soudců, v Paříži u něj avšak působil třicet šest soudců a dvanáct přísedících soudců.

Odvolací tribunál (tribunal d'appel) prošel změnami, zejména na poli svého názvu – v roce 1804 byl přejmenovaný na odvolací soud (cour d'appel), následně po vydání zákona ze dne 20. dubna 1810 o organizaci soudnictví a výkonu spravedlnosti byl označován jako císařský soud (cour impériale). Soudu předsedal tzv. první prezident, který byl doživotně jmenován, dále u něj působili soudci z povolání, označovaní jako radové Jeho Veličenstva u císařských soudů, po vydání dekretu ze dne 16. března 1808 se objevili také přísedící soudci (od roku 1810 pojmenovaní jako přísedící radové).⁷⁹ Počet soudců se pohyboval mezi dvaceti až čtyřiceti, pro Paříž byl stanoven počet čtyřiceti až šedesáti soudců.

2.2.1.2 *Trestní soudní organizace*

Soustava trestních soudů prošla reformou po vydání nové procesní trestní kodifikace – zákoníku trestního soudního řízení z roku 1808. Nadále sestávala ze smírčích soudců, soudů prosté policie, nápravných soudů a porotních soudů. Stejně jako v oblasti civilního soudnictví se prosadilo doživotní jmenování soudců císařem. Podmínkou pro nabytí funkce soudce byl věk minimálně dvaceti pěti let,

---

⁷⁸ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 121-122.

⁷⁹ Tamtéž, str. 122.

pro nabytí funkce generálního císařského prokurátora musel být splněn výše stanovený věk, právnické vzdělání a složení přísahy k rukám císařského soudu.

Smírčí soudci přišli o řadu svých pravomocí. Nadále mohli výlučně rozhodovat pouze o urážkách na cti a drobnějších protiprávních jednáních včetně těch souvisejících s lesním právem. O dalších přestupcích rozhodovali buď smírčí soudci, nebo obnovené soudy prosté policie.

Obnova **soudů prosté policie** (tribunaux de simple police) nebo tzv. starostenských soudů, znamenala převzetí podstatné části jejich pravomocí. Tyto soudy mohly rozhodovat o protiprávních činech, za které mohl být uložen peněžitý trest do patnácti franků nebo vězení do délky pěti dnů.⁸⁰

Nápravné soudy (tribunaux correctionnelle) si zachovaly své pravomoci. Stíhaly ty protiprávní činy, za které bylo možno uložit peněžitý trest ve výši nad patnáct franků nebo vězení v délce nad pět dnů. O odvoláních proti rozsudkům nápravných soudů vydaných v první instanci rozhodovaly nápravné soudy příslušných krajských měst. Dále byly odvolací stolicí proti rozhodnutím smírčích soudců a soudů prosté policie.⁸¹ Odvolání měla odkladný účinek. Jednalo se o stejný soud, který byl v civilních záležitostech označován jako občanský soud první stolice.⁸² Soud byl složen ze tří soudců z povolání a tří přísedících soudců, v Paříži u něj avšak působilo třicet šest soudců a dvanáct přísedících soudců.

Trestní tribunály (tribunaux criminels) přestaly existovat, namísto nich vznikly **porotními soudy** (cours d'assises), které sídlily vždy po jednom v každém departmentu. Nejednalo se o soudy stálé, byly zřizovány a zasedaly dle potřeby, jinak každého čtvrt roku.⁸³ Složení zahrnovalo soudce císařského soudu, který byl zároveň jeho předsedou, dále čtyři soudce a úředníka občanského soudu první stolice (neboli nápravného soudu), součástí se stala i prokuratura (parquet) představovaná císařským generálním prokurátorem a jeho zástupcem (podle zákona ze dne 12. dubna 1810 později nazývaným generální prokurátor), která

---

⁸⁰ Zákoník trestního soudního řízení z roku 1808 (Code D'Instruction Criminelle de 1808)

⁸¹ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 122-123.

⁸² Zákoník trestního soudního řízení z roku 1808 (Code D'Instruction Criminelle de 1808)

⁸³ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonsk%C3%A1_%C3%A9ra_a_kodifikace, str. 31.

zastupovala veřejný zájem.⁸⁴ Součástí soudu byla také porota. Porota byla vybírána ze seznamu sestavovaného prefektem. Obecnými podmínkami pro porotu bylo pouze francouzské občanství a minimální věk třiceti let, v praxi ale byly vybírány osoby ze specifických společenských kruhů. Předseda porotního soudu nejprve zúžil seznam prefektem vybraných osob na třicet šest, ze kterých bylo losem zvoleno konečných dvanáct porotců. Obžalovaný a prokurátor měli možnost uplatnit proti tomuto postupu námitky. Byly zrušeny *jury d'accusation*, jejich pravomoc byla převzata tzv. obžalovacím senátem. Porota nadále rozhodovala pouze o vině podezřelé osoby, druh a výši trestu určovali soudci z povolání.⁸⁵

2.2.1.3 Ostatní soudy

Do kategorie ostatních soudů lze zařadit především soudy obchodní. Do jejich pravomoci spadaly ty spory, které byly vyloučeny z pravomoci obecné soudní soustavy. V článcích 615 až 648 čtvrté knihy obchodního zákoníku byly upraveny dva typy soudů – obchodní soudy (*tribunaux de commerce*) a živnostenské soudy (*tribunaux de prud'hommes*).

Jakýmsi nižším stupněm byly **živnostenské soudy**. Tyto soudy řešily zejména pracovní spory mezi zaměstnanci a jejich zaměstnavateli. Nejednalo se o soudy profesionální, obsazení sestávalo z pěti až patnácti členů, kteří rozhodovali v plénu nebo v dvoučlenných radách, které se skládaly z představitelů zaměstnavatelů a představitelů zaměstnanců. Mezi tresty, které mohly živnostenské soudy udělovat, patřily peněžité sankce a až tři dny vězení.⁸⁶

Druhou, odvolací instancí byly **obchodní soudy**. Tyto však nebyly pouze odvolacími soudy, ale rozhodovaly mimo jiné i obecné obchodní spory do 1 000 franků. Soudci obchodních soudů byli voleni ze členů obchodních komor s povinným členstvím.⁸⁷ To mohlo být určitou výhodou, ale i nevýhodou – rozhodovali odborníci na danou problematiku, nejednalo se ale o soudce

---

⁸⁴ Zákoník trestního soudního řízení z roku 1808 (Code D'Instruction Criminelle de 1808)

⁸⁵ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 123-124.

⁸⁶ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonsk%C3%A1I_%C3%A9ra_a_kodifikace, str. 30.

⁸⁷ Seltenreich, Radim a kol.: *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. vydání, Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-54-7, str. 334.

z povolání s patřičným vzděláním. Podmínkou byla i stanovená věková hranice třiceti let. Celé obsazení soudu sestávalo z jeho předsedy, až osmi soudců, jejich náhradníků a zapisovatele.⁸⁸

Podle zákona ze dne 20. dubna 1810 o organizaci soudnictví a výkonu spravedlnosti mohly být zřízeny i **speciální soudy**. Ty se dělily na speciální soudy řádné a speciální soudy mimořádné. Do pravomoci speciálního soudu řádného spadaly trestné činy páchané tuláky a další trestné činy uvedené v článcích 553 a 554 zákoníku trestního soudního řízení z roku 1808 v souladu s článkem 555 téhož zákoníku. Mimořádný speciální soud byl zřízen u císařského soudu a sestával z osmi soudců vybraných z jeho řad, kteří byli jmenováni jeho prvním prezidentem. Mohl nahradit porotní soud v případech, kdy u tohoto nebyla porota zvolena nebo byla suspendována.⁸⁹

2.2.1.4 Vyšší soudy

V oblasti vyššího soudnictví byl zachován kasační tribunál (Tribunal de cassation), který byl již v roce 1804 přejmenován na **kasační soud** (Cour de cassation). Sestával se z prezidenta, který byl jmenován císařem, a dalších soudců. Kasační soud si zachoval své pravomoci, a tudíž platí, co o něm bylo řečeno pro předchozí období. Od roku 1807 bylo navíc kasačnímu soudu umožněno při druhém projednávání stejného případu dotázat se na výklad práva pro tento konkrétní případ u zákonodárného sboru. V případě, že se stejná věc projednávala již potřetí, však toto bylo již povinností kasačního soudu.⁹⁰

Nejvyšší císařský soud (Haute Cour impériale) byl předvídan Ústavou z roku XII. Jeho sídlo bylo v Senátu a předsedal mu říšský arcikancléř. Sestával z tzv. francouzských princů, velkých hodnostářů císařství, velkodůstojníků, ministra spravedlnosti, šedesáti senátorů, šesti prezidentů sekcí Státní rady, čtrnácti kancléřů a dvaceti členů kasačního soudu. Pro nejvyšší císařský soud byli císařem na doživotí zvlášť ustanovováni generální prokurátor a hlavní zapisovatel. Pravomoci nejvyššího císařského soudu byly taxativně vymezeny ve článku 101

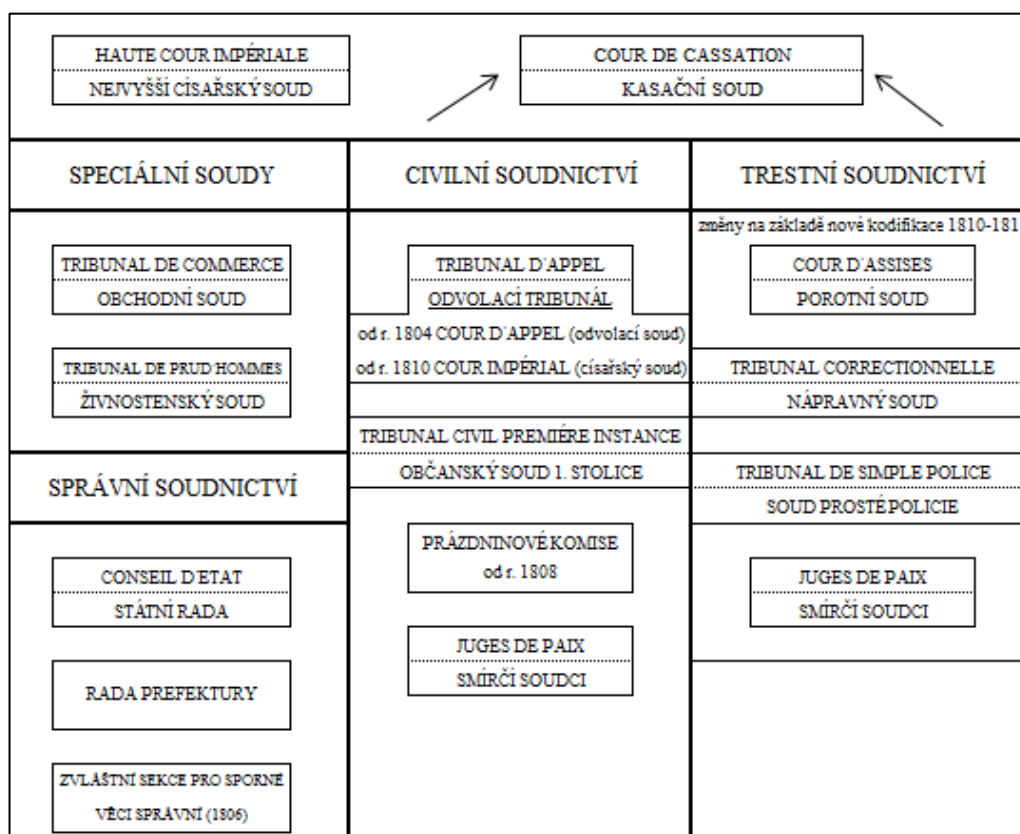
⁸⁸ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonsk%C3%A1_%C3%A9ra_a_kodifikace, str. 30.

⁸⁹ Zákon ze dne 20. dubna 1810 o organizaci soudnictví a výkonu spravedlnosti (*Loi du 20 avril 1810 sur l'organisation de l'ordre judiciaire et l'administration de la justice*), čl. 23-31.

⁹⁰ Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1977, str. 124.

Ústavy z roku XII. Jednalo se zejména o trestné činy spáchané členy císařské rodiny, velkými hodnostáři císařství, ministry, státním tajemníkem, velkodůstojníky, senátory a kancléři, o trestné činy, pokusy a konspirace proti bezpečnosti státu, císaře nebo jeho dědiců, dále trestné činy spáchané zneužitím pravomocí ve veřejné funkci, dále v případě, že generálové armády nebo námořnictva neuposlechli rozkazů a další. Obviněný mohl mít v řízení před soudem obhájce. Řízení i vynášení rozhodnutí před nejvyšším císařským soudem byly veřejné. Proti rozhodnutí již nebyl připuštěn žádný opravný prostředek.⁹¹ Ačkoliv byly organizace soudu i řízení před ním podrobně upraveny v Ústavě z roku XII, byl pouze teoretickým orgánem, který nikdy v praxi nezasedal.

Obrázek 5: Francie – soudní systém po roce 1804

2.2.2 Řízení před soudy

2.2.2.1 Řízení před civilními soudy

Nejčastější formou zahájení řízení byl návrh účastníka, ten mohl být kdykoli během řízení vzat zpět. Civilní proces se zakládal na dispozitivitě řízení.

⁹¹ Ústava z roku XII (Constitution de l'An XII), článek 101-133.

Soud mohl vynést rozhodnutí pouze v záležitosti, která byla obsažena v návrhu žalobce. Podle zákoníku občanského soudního řízení z roku 1806 bylo spor nutné nejprve předložit smírčím soudcům, kteří se měli snažit o smírné řešení sporů. V případě, pokud se spor takto nepodařilo vyřešit, mohla si každá ze stran zvolit svého zástupce (avoué), a tito pak mezi sebou, zejména písemně, komunikovali stran sporné záležitosti. Poté mohlo následovat ústní jednání, u kterého strany uplatnily své návrhy. Samotné předkládání důkazů, ke kterému byly povinny jednotlivé strany (uplatnění principu kontradiktornosti), a případné výslechy běžně probíhaly až u následujících ústních jednání, kdy soudce pro takové úkony obvykle stanovil lhůtu, aby nedocházelo k průtahům v řízení (uplatnění zásady koncentrace). Hlavní roli tedy v dokazování zastávaly strany sporu, soud ale mohl, pokud to považoval za nutné, provést důkazy sám.

Civilní proces byl založen na víceinstančním řízení. Proti prvoinstančnímu rozhodnutí bylo možné bránit se apelací jako řádným opravným prostředkem k nadřízenému soudu. Tento mohl svým rozhodnutím to původní zrušit a sám ho změnit, popřípadě byl oprávněn vrátit ho k projednání prvoinstančnímu orgánu.

Kromě řádných opravných prostředků bylo ale v právní úpravě možno nalézt i ty mimořádné. Jednalo se o kasaci, opozici a restituci. Kasace umožňovala zrušení daného rozhodnutí v případě, že bylo napadnuto a prokázáno porušení zákonných ustanovení o průběhu řízení. Opozice spočívala v možnosti podat opravný prostředek osobě, jejíž práva byla dotčena v daném řízení, avšak podle zákonných ustanovení se nejednalo o jeho účastníka. Restituce naopak měla za následek možnost obnovit řízení v posledním stupni v případě, že nebyly řádně zjištěny skutkové nebo právní okolnosti případu.⁹²

2.2.2.2 Řízení před trestními soudy

Rozhodující roli v trestním procesu měl prokurátor (ministère public). Jeho hlavním úkolem v trestním procesu bylo vedení obžaloby. V samotném řízení ale nerozhodoval. Po podání obžaloby bylo vedeno vyšetřování, tato funkce připadla tzv. vyšetřujícím soudcům (juges d'instruction).⁹³ Minimálně jeden vyšetřující soudce byl ustanoven pro každý okres, druhý byl zřizován pro ty okresy, ve

---

⁹² Seltenreich, Radim a kol.: *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. vydání, Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-54-7, str. 322 a 323.

⁹³ Kadlecová, Marta; Schelle, Karel; Veselá, Renata; Vojáček, Ladislav. *Právní dějiny vybraných států Evropské unie*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-15-1, str. 223.

kterých to bylo potřeba. Pro Paříž byl stanoven jejich počet na šest. Císařem byli voleni na období tří let. Měli pravomoc vyslýchat obžalovanou osobu do dvaceti čtyř hodin od jejich obžaloby, přičemž výsledek takového úkonu měl být sdělen prokuratuře (parquet) k dalšímu soudnímu řízení. Obžalovaná osoba mohla být vzata do vazby. Existoval také institut propuštění z vazby na kauci.⁹⁴

Následovalo rozhodování před samotným soudem. Obžalovanému byla poskytnuta práva k jeho obraně – bylo mu umožněno právo na obhájce, mohl být veřejně vyslechnut na svou obhajobu, či sám předvolávat další svědky. Určité omezení však znamenala povinnost předložit otázky k výslechu vyšetřujícímu soudci, přičemž podléhaly jeho schválení.⁹⁵ Při konečném rozhodování dvanáctičlenné porotě připadlo rozhodnout o vině, soudci následně stanovili výměru trestu.

2.3 Rozbor vybraných relevantních právních předpisů

2.3.1 Deklarace práv člověka a občana

Deklarace práv člověka a občana (*Déclaration du droit de l'homme et du Citoyen*, dále jen „Deklarace“) byla vydána 26. srpna 1789 a představuje významný dokument vystavěný na osvícenských filozofických myšlenkách, který zakotvuje základní lidská práva a svobody včetně těch, která se dotýkají oblasti soudnictví. Nemělo se jednat o souhrn nových práv, ale pouze o potvrzení, deklaraci těch, které člověk a občan má od svého narození. Jedná se o dokument, který obsahuje *základní přirozenoprávní principy, z nichž vychází fungování občanské společnosti*.⁹⁶ Sestává z preambule a sedmnácti článků. Právě již v preambuli označuje práva člověka za přirozená, nezczitelná a posvátná.⁹⁷ Základním právem, ze kterého plynou všechna další oprávnění a práva člověka, je podle Deklarace svoboda. Neméně významnou je ale také rovnost, která se má uplatňovat ve všech sférách života člověka, včetně oblasti soudního procesu.

---

⁹⁴ Zákoník trestního soudního řízení z roku 1808 (Code D'Instruction Criminelle de 1808)

⁹⁵ ACTON, J. a kol. *Cambridge modern history: Volume IX: Napoleon*. [online] Cambridge: The university press, 1902. [cit. 01. 03. 2020] Dostupné z: <http://www.archive.org/details/cambridgmodern09actouoft>, str. 174.

⁹⁶ Kadlecová, Marta et al. *Obecné dějiny státu a práva. Díl 2, Státy západní Evropy a USA*. Dotisk, 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; sv. 49. ISBN 80-210-8377-8, str. 43.

⁹⁷ Balík, Stanislav. *Texty ke studiu obecných dějin státu a práva II*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1996. ISBN 80-7082-246-5, str. 49.

Základními pilíři, na kterých by měl být podle Deklarace vystavěn soudní proces, jsou:

- zákaz mučení,
- principy nullum crimen & nulla poena sine lege (v překladu „není zločinu a trestu bez zákona“),
- zákaz retroaktivity předpisů,
- presumpce nevinny,
- princip zákonnosti procesu.

2.3.2 Zákoník občanského soudního řízení z roku 1806

Práce na zákoníku občanského soudního řízení započaly teprve v roce 1802 jmenováním komise složené pouze ze soudců a advokátů. Základem pro legislativní činnost se stala již dříve zmíněná ordonance Ludvíka XIV. o civilním procesu z roku 1667 a dále Velká ordonance kancléře d'Aguesseau z roku 1737. Jak se později ukázalo, zákoník občanského soudního řízení z roku 1806 (v účinnost vešel 1. ledna 1807) se stal pilířem moderního civilního procesu ve Francii. Ačkoliv nenabyl takového významu, jako občanský zákoník z roku 1804, který inspiroval řadu podstatě novějších kodexů v celé Evropě, zůstal v platnosti až do 70. let 20. století.

Zákoník byl rozdělen do dvou částí – *část první: Řízení před soudy* a *část druhá: Různá soudní řízení* – přičemž každá z nich se dále dělila na knihy, hlavy a jednotlivé články. Ve svém součtu zákoník čítal přesně 1042 článků.

Zákoník občanského soudního řízení nelze považovat za natolik dokonalé legislativní dílo, jako je Napoleonův občanský zákoník. Ačkoliv se jednalo o novou kodifikaci, v řadě svých ustanovení se odkazovala na konzervativní postoje. Základním nedostatkem byla absence úvodní části kodifikace, která by se zaměřila na obecné principy civilního procesu – ty tak bylo nutné vyvozovat z jeho jednotlivých ustanovení. Pouze takto bylo možné *dovodit procesní zásady rovnosti stran, ústního, sporného a dispozitivního řízení, volného hodnocení důkazů a procesní koncentrace*.⁹⁸ Ve vztahu ke koncentraci však mohli účastníci navrhnout důkazy až do konce posledního ústního jednání, včetně možnosti přednést nové důkazy i v odvolacím řízení. Kromě jiného se mu vyčítalo i

---

⁹⁸ Seltenreich, Radim a kol.: *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. vydání, Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-54-7, str. 321 a 322.

zdlouhavé, poměrně formalizované řízení, které oddalovalo spravedlnost a činilo ji, zejména z důvodu vysoké finanční náročnosti, často pro lidi nedostupnou.

Některá ustanovení a principy, na kterých byl občanský soudní řád postaven, lze považovat za velmi pokrokové a moderní, a je možné nalézt je i v současných kodifikacích. Uvedme například zásadu individuální odpovědnosti občanů. Zároveň oproti předchozí úpravě značně simplifikoval organizaci soudního systému.

2.3.3 Zákoník trestního soudního řízení z roku 1808

Počátky Napoleonova trestního řádu byly poměrně nejisté. Původní myšlenkou bylo vydat hmotně- i procesně-právní materii v jednom velkém kodexu (Code criminel correctionnel et de police), nakonec ale bylo rozhodnuto proti tomu. Zajímavostí je, že ačkoliv byl vydán trestní řád jako první, a to již v roce 1808, vešel v platnost společně až s o dva roky mladším trestním zákoníkem dne 1. ledna 1811.

Stejně jako u zákoníku občanského soudního řízení, i u trestně-procesního kodexu úprava vycházela z královské ordonance Ludvíka XIV., konkrétně z ordonance trestního procesu z roku 1670.

Jeho struktura se dělila na díly, knihy, hlavy a oddíly, které sestávaly z jednotlivých článků. Celkem obsahoval 1 169 článků. Nechyběla ani úvodní ustanovení. Z celé napoleonské kodifikace se na kodex o trestním procesu dodnes nahlíží jako na nejméně propracovaný, avšak i s mnoha novelizacemi byl současným francouzským trestním řádem nahrazen až roku 1958.

Hlavním cílem trestního řádu bylo získat kontrolu nad trestnou činností a její represí do područí státního aparátu. Poprvé ve francouzské historii došlo k ukotvení základních principů soudního řízení. Zároveň byl trestní proces rozdělen do jeho jednotlivých fází – podání obžaloby prokurátorem, fázi vyšetřování svěřenou vyšetřujícím soudcům a fázi samotného rozhodování o činu. Fáze vyšetřování (tedy konstatování trestného činu, vyhledávání důkazů, vyšetřování) charakterizovala její tajnost, písemná povaha a uplatnění inkviziční zásady v procesu. Fáze řízení před soudem byla ústní, veřejná a respektovala zásadu kontradiktornosti procesu. Bylo zakotveno právo na odvolání. Mezi další významné změny lze zařadit i omezení pravomocí porot (oproti předchozí úpravě

například nemohly ukládat trest smrti, nebylo jim dovoleno vyslýchat svědky během ústních jednání, zároveň konečné rozhodnutí poroty bylo následně podrobováno revizi soudců z povolání a další), které, i přes značnou kritiku ze strany profesionálních soudců, zůstaly zachovány. Ve vztahu k porotám se vztahoval také nový „*principe de la collégialité*“: závažné přestupky (*délits*) jsou projednávány senátem složeným ze tří kariérních soudců a trestné činy (*crimes*) senátem složeným ze tří profesionálních soudců a porotou mající devět členů (první stupeň) nebo třináct členů (druhý stupeň)⁹⁹.

---

⁹⁹ McKee, J-Y. *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe*: Francie. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-012-9, str. 7.

3 Komparace vybraných soudních systémů v českých zemích a ve Francii

3.1 Politické pozadí vybraných soudních systémů a jejich reforem

Politické pozadí Francie v období na přelomu 18. a 19. století se ukázalo jako velmi nestálé a obtížně v krátkosti zachytitelné. Velká francouzská revoluce byla vyvolána zejména špatnou hospodářskou a finanční situací Francie, která se dlouhodobě vlekla, a absolutisticky vládnoucím panovníkem byla převážně ignorována. Současná neúspěšnost v zahraniční politice situaci nepřispěla. Postupně se formující osvícenecké myšlenky, které upozorňovaly na sociální a politickou nespravedlnost, jen urychlily její příchod. Přes nestabilní politickou situaci během let revoluce s sebou však přinesla i moderní ideály a myšlenky, přičemž některé z nich takřkajíc zapustily kořeny v postupně budovaném novém společenském i právním systému. Jako příklad lze uvést úspěch Deklarace práv člověka a občana, jejíž hodnotové myšlenky, například včetně do soudnictví zasahujících zásad zákazu mučení, principů nullum crimen & nulla poena sine lege, zákazu retroaktivity předpisů, presumpce nevinny nebo principu zákonnosti procesu (podrobněji kapitola 2.3.1) se projeví zejména v později vydaných kodifikacích.

S příchodem Napoleona, který se pevně chopil moci a ve Francii nastolil autoritativní režim, jehož reprezentantem byl císař, který se zejména opíral o armádu, se vnitřní situace na čas uklidnila, a ukázala se možnost na obnovu a tolik potřebné reformy státního aparátu a reorganizaci jednotlivých druhů moci v zemi – zákonodárnou, výkonnou, ale i z hlediska této diplomové práce nejdůležitější moc soudní.

Také habsburská monarchie v období 17. století prošla řadou proměn. V rámci českých zemí se projevilo odmítání habsburské nadvlády a došlo k odboji stavů, který ve svém závěru vyvrcholil bitvou na Bílé hoře. Zejména od porážky stavovského povstání se prosadilo pevné uchopení moci v rukou Habsburků a v jejich vládě se ukázaly výrazné centralizační tendence. Ač byly nelibě snášeny, vytvářily určitou vnitřní jednotu systému a možnost k postupnému vývoji státního aparátu.

Zmíněný vývoj a reformy však byly v této době zapotřebí, jelikož díky vnitřním nepokojům docházelo ke stagnaci a postupnému zaostávání zejména oproti západním státům Evropy. Reformní tendence se v duchu osvícenství projevily hlavně za Marie Terezie a jejího syna Josefa II. Jejich opatření zasáhly celou habsburskou monarchii, jejich důsledkem *nebylo jen zlepšení hmotné úrovně rolnictva, ale také rychlý růst sociální mobility, častější styk s úřady, lepší poštovní a dopravní infrastruktura. Snad ještě významnější bylo posílení tržního hospodářství.*¹⁰⁰ Oba se ale zasloužili také o značný rozvoj právní oblasti včetně oblasti soudnictví.

V reformních snahách zaznamenáváme tento silný vliv osvícenství a projevy osvícenského absolutismu se zaměřením na rozum, logiku, vědecký pokrok a poznání, kdy se panovník za pomoci nově pojatých legislativních děl snažil uchopit moc pevně v rukou svých a svého státního aparátu.

Zajímavým je také pohled na reformy z hlediska jejich vztahu k náboženství a navazujícího, v různé intenzitě se projevujícího, odvratu od víry a církve. Například ve Francii se s příchodem Velké francouzské revoluce ve společnosti projevily proticírkevní tendence. Jednalo se zejména o snahu o převedení jmění církve na stát. V oblasti právní lze mj. pozorovat snahu o podřízení institutů manželství a rodiny státoprávním institucím a jejich vymanění z vlivu kanonického práva do područí práva civilního. V oblasti soudnictví je v této souvislosti zejména třeba zmínit umožnění rozvodů s působností smírčích soudců a to pouze ze zákonem stanovených důvodů.¹⁰¹

V rámci českých zemí je možné reformy v oblasti náboženské zpozorovat zejména za vlády Josefa II. – mezi ty nejvýznamnější lze zařadit toleranční patent či rušení klášterů na základě dekretu o zrušení nepotřebných řádů a klášterů ze dne 12. ledna 1782. Stejně jako ve Francii zasáhly tyto reformy i oblast práva a soudnictví, omezování či odnímání pravomoci církevních soudů však probíhalo již zhruba od poloviny 17. století (například ve věcech patronátních a desátkových sporů).¹⁰² Za Josefa II. byla jejich pravomoc dále okleštěna ve prospěch civilních

---

¹⁰⁰ Schelle, Karel; Bílý, Jiří. *Dějiny českého soudnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, TBA. ISBN: 978-80-7552-960-2.

¹⁰¹ Hattenhauer, Hans. *Evropské dějiny práva*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-056-7, str. 468.

¹⁰² Schelle, Karel; Bílý, Jiří. *Dějiny českého soudnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, TBA. ISBN: 978-80-7552-960-2.

soudů, a to konkrétně manželským patentem č. 117/1783 Sb. z. s. ze dne 16. ledna 1783. Civilní soudy tak napříště rozhodovaly i ve věcech manželských, včetně rozvodu od stolu a lože v případě křesťanských manželství a rozluky pro evangelíky, pro smíšená manželství zde však taková možnost nebyla.¹⁰³

3.2 Právní úprava vybraných soudních systémů

Ačkoliv v řadě jednotlivých ustanovení mohou být Josefovi a Napoleonovi předpisy v něčem podobné, společným budou zejména vzory, ze kterých kodifikační práce vycházely – v civilním odvětví lze zmínit obzvláště Justiniánova kodifikace.¹⁰⁴

Za Napoleona došlo k zdokonalení a uzákonění velkého množství reforem v řadě oblastí, které byly nastartovány Velkou francouzskou revolucí. Napoleon se vedle celé řady dílčích právních předpisů rozhodně nebál ani rozsáhlých kodifikačních prací a během šesti let zvládl vydat pět velkých kodexů čítajících ve svém celku neuvěřitelných 5624 článků. V těchto kodexech dokázal obsáhnout hmotněprávní i procesněprávní stránku nejvýznamnějších právních odvětví – totiž právo občanské, trestní a obchodní. Pomineme-li ale kvantitu, je třeba vyzdvihnout především samotnou kvalitu a na svou dobu moderní způsob zpracování jednotlivých zákoníků.

Ačkoliv spadající mimo procesní oblast, nejvýznamnější Napoleonovou kodifikací se stal jednoznačně jeho občanský zákoník z roku 1804. Už jen fakt, že účinným je ve Francii dodnes (i když ve znovelizované podobě, zejména v oblasti ustanovení o manželství), mluví sám za sebe. Code civil se mimo jiné stal inspirací pro řadu pozdějších kodifikací z celého světa. Jako příklad zmiňme Italské království, které se při svém vzniku hojně inspirovalo celým napoleonským zákonodárstvím, zejména pak právě občanským zákoníkem.¹⁰⁵ V souvislosti s Habsburskou monarchií se Code civil stal podkladem pro řadu ustanovení pozdějšího všeobecného občanského zákoníku (tzv. ABGB, celým

---

¹⁰³ Kapras, Jan. *Přehled právních dějin země české koruny. Díl první a druhý: Právní prameny a dějiny státního zřízení do roku 1848*. 3. vydání. Praha: Jan Kapras, 1927, str. 204.

¹⁰⁴ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonska_C3%A1_%C3%A9ra_a_kodifikace, str. 36.

¹⁰⁵ Schelle, Karel a kol. *Právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-043-7, str. 362.

názvem Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie) vyhlášeného patentem č. 946/1811 Sb. z. s. dne 1. června 1811. I zbylé soukromoprávní kodexy se ukázaly kvalitními kodifikačními pracemi – zákoník občanského soudního řízení z roku 1806, i přes své nedostatky, definitivně pozbyl účinnosti až v roce 2007. Stejně tak obchodní zákoník z roku 1807, pro procesní oblast významný zejména úpravou obchodních a živnostenských soudů, se stal předlohou pro obraz moderního obchodního práva ve Francii. V současné době ve Francii platí jeho značně přepracovaná verze, řada oblastí obchodního práva však byla vyčleněna do samostatných zákonů. Z původního znění tak zůstalo v účinnosti asi jen 140 článků.¹⁰⁶

V oblasti trestněprávní lze shrnout, že kodifikace Napoleona nedosáhla takového významu. Jak hmotněprávní trestní zákoník (Code Pénal) z roku 1810, tak zákoník trestního soudního řízení (Code D'Instruction Criminelle) z roku 1808 nedosahovaly kvalit ani rozsahu kodifikace civilně právní. Ačkoliv byla řada svobod pro trestní oblast zaručena v Deklaraci práv člověka a občana, nelze s jistotou tvrdit, že tato právní úprava je dokázala plně dodržet. Úvodní ustanovení trestního zákoníku členily trestné činy na tři druhy – přestupky, přečiny a zločiny, dále rozlišovaly tělesné a zneuct'ující a jen zneuct'ující tresty. Tyto zahrnovaly také trest smrti za taxativně vyjmenované zločiny i další kruté tresty jako cejchování nebo sekání rukou za spáchání vybraných trestných činů. Ve znamení veřejné bezpečnosti represivně potlačoval určitá práva jako svobodu shromažďování. Po mnohých novelizacích byl nahrazen roku 1994. Co se týče zákoníku trestního soudního řízení, jeho úprava je modernější, došlo například ke stanovení zásad trestního řízení, rozdělení trestního řízení do jednotlivých fází, existence institutu odvolání. Naproti tomu byli kupříkladu svědci vyslýcháni bez přítomnosti obviněného, nebo v případě uvalení vazby sice existoval institut kauce, jeho právní úprava ale v praxi znemožňovala její faktické použití. Novou kodifikací byl nahrazen v roce 1959. I přesto na tuto procesní úpravu navázaly zejména německé kodifikační práce, a pod jeho vlivem i rakouský trestní řád, zákon č. 25/1850 z. ř.¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonsk%C3%A1_%C3%A9ra_a_kodifikace, str. 41.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 40.

Ačkoliv Habsburská monarchie za Josefa II. produkovala vlastní, poměrně kvalitní reformní kodifikace (platící i na území českých zemí), oproti napoleonskému zákonodárství je nelze označit, minimálně v celosvětovém měřítku, za natolik významné. Jak jsem již zmiňovala výše, napoleonská, zejména civilněprávní kodifikace později ovlivnila i právní předpisy v habsburské monarchii. I přes patrný vliv inspirace však *velké rakouské zákoníky nevznikaly jako reakce na legislativní počiny Francouzského císařství, ale byly výsledkem naléhavé vlastní potřeby habsburské mnohonárodnostní monarchie.*¹⁰⁸

Za Josefa II. došlo k úpravě hmotněprávní i procesněprávní stránky civilního a trestního práva, obchodní právo zůstalo upraveno Společným směnečným řádem pro Českou Korunu a Rakousko z roku 1763. Pravděpodobně největším počinem Josefa II. se stal jeho obecný soudní řád z roku 1781 (více k rozboru samotného předpisu v kapitole 1.3.1), který vytvořil základ civilního procesu na více jak sto let – platil až do roku 1895. Ostatní jeho kodifikační práce ale nikdy nenabývaly většího významu. Ze snahy o vytvoření velkého kodexu občanského práva vyplynulo pouze vydání prvního dílu všeobecného občanského zákoníku v roce 1786. Ten se však alespoň stal jednou z předloh všeobecného občanského zákoníku z roku 1811.

Kvalitněji co do jednotlivých ustanovení byla zpracována trestní problematika a to jak v oblasti procesního, především však hmotného práva. Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za něj z roku 1787 s sebou přinesl řadu významných změn, uplatňuje například zásadu *nullum crimen & nulla poena sine lege*, zákaz analogie a retroaktivity právních předpisů, nutnost úměrnosti trestu ke spáchanému trestnému činu, změnila se i funkce trestu, ten má sloužit zejména k nápravě pachatele a nadále ne mstě za něj. Vyznačoval se technickou dokonalostí, stručností a úplností. Stejně tak obecný soudní řád kriminální z roku 1788 v podstatě odstranil procesní postup stanovený v *Constitutio Criminalis Theresiana* z roku 1768 (více k rozboru samotného předpisu v kapitole 1.3.2). Minimálně v časovém horizontu tak rakouská úprava trestní oblasti s na svou dobu poměrně moderním pojetím Francií předběhla. Ani přes to však v konečném výsledku samotná kodifikační práce z časového hlediska neobstála a oba trestní

---

¹⁰⁸ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonsk%C3%A1_A1_%C3%A9ra_a_kodifikace, str. 41.

předpisy Josefa II. nakonec neměly dlouhého trvání, což *nepochybně souviselo se změnou poměrů jak uvnitř samotné habsburské monarchie, tak v Evropě vůbec*.¹⁰⁹ Již v roce 1803 pozbyly účinnosti a byly nahrazeny zákoníkem o zločinech a těžkých policejních přestupcích vydaným za vlády Františka I. Ten v sobě obsahoval jak hmotněprávní, tak procesní ustanovení. Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích však významnou měrou vycházel z ustanovení obou josefínských trestněprávních předpisů.¹¹⁰

Paradoxně asi největším problémem (nejen) soudních reforem Josefa II. byla jeho přílišná horoucnost pro okamžitou změnu. Velké množství předpisů, které bylo za jeho vlády vydáváno, nemělo prostor ani čas pro to, aby bylo řádně uvedeno k životu, navíc ne vždy se setkaly s porozuměním a přijetím u jednotlivých společenských vrstev, ačkoliv ze současného pohledu mohly být krokem vpřed.

3.3 Soudní organizace

Za základní krok v obou systémech lze považovat definitivní oddělení správy od soudnictví, což umožnilo vznik a vývoj samostatných soudních institucí. S následným oddělením civilního a trestního řízení se tak začaly vyvíjet dvě větve soudní organizace pro oblast obou procesů. V obou zemích lze rovněž pozorovat přetrvávající existenci zvláštních a speciálních soudů, zejména v oblasti obchodní a vojenské. Naopak například církevní soudnictví je utlačováno do pozadí. Ve Francii lze navíc na rozdíl od českých zemí rozeznat zřetelnější formování správního soudnictví co do zřizování správněsoudních institucí, ale také rozvoje řízení v této oblasti.

U obou soudních organizací se vytvořily hierarchicky uspořádané soudní systémy s instančním postupem, stanovenou pravomocí a věcnou, místní i instanční (funkční) příslušností. Některé ze zřízených soudních institucí v obou soudních systémech rozhodovaly jak v civilním, tak v trestním řízení, byly však

---

¹⁰⁹ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonsk%C3%A1_%C3%A9ra_a_kodifikace, str. 39.

¹¹⁰ Malý, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6, str. 148-159.

typicky jinak označeny. Příkladem byly soudy apelační a občanské soudy první stolice, respektive nápravné soudy.

Významným byly rovněž kroky provedené k profesionalizaci soudů. Stanovily se vybrané soudy, v jejichž obsazení mohly být pouze osoby s právnickým vzděláním, popřípadě se tato místa dělila mezi ně a laiky (zejména přísedící a poroty). K různému stupni právního vzdělání přistupovaly také další předpoklady, jako bylo například dosažení stanoveného věku, složení zkoušky, popřípadě doložení osvědčení nebo složení slibu. Ve Francii se navíc uplatnila zásada neodvolatelnosti soudů a jejich doživotního jmenování císařem.

V českých zemích soudní pravomoc zůstala za Josefa II. nadále projevem panovníkovi moci vykonávané panovníkem přímo, nebo prostřednictvím jeho vykonavatelů a to na rozdíl od Francie, kde se projevil vliv zejména Deklarace práv člověka a občana včetně francouzských ústavních listin a nadále se na ni hledělo jako na jednu ze státních mocí vycházejících z lidu.

3.3.1 Civilní soudní organizace

V obou systémech byla vytvořena trojinstanční soudní struktura. Z časového hlediska můžeme obě reorganizace civilních soustav považovat za úspěšnější. Zejména v českých zemích, kde na rozdíl od trestní kodifikace, která ovlivnila podobu soudního systému a přetrvala pouze necelé dvě dekády, si organizace soudů vytvořená na základech obecného soudního řádu Josefa II. zachovala svou podobu po více jak sto let. V českých zemích lze současně pozorovat složitější systém soudů, zejména ty rozhodující v první instanci. Děly se na všeobecné, privilegované a zvláštní. Zejména u soudů privilegovaných a zvláštních se jednalo o pozůstatky staršího systému soudů, jejichž pravomoc se vztahovala k vybraným třídám osob, realitám nebo kauzálním, zejména sporným, záležitostem, případně se jednalo o zvláštní úpravu vytvořenou vynětím z jurisdikčních norem. Takzvanou regulací soudů je však Josef II. uspořádal, konkretizoval jejich pravomoci a personální obsazení. Pro možnost odvolání však byla stanovena univerzální odvolací instance v podobě dvou apelačních soudů sídlících v Praze a v Brně.

Francie si vytvořila o poznání jednodušší a jasnější systém civilních soudů, které se natolik nevázaly k historickým kořenům francouzského soudnictví, naopak vycházely ze struktur vytvořených během Velké francouzské revoluce,

respektive období vlády konsulátu, které byly dále reorganizovány – jednalo se o smírčí soudce, občanský soud první stolice a odvolací tribunál. Došlo k přejmenování některých institucí, odvolací tribunál během jedné dekády dokázal projít změnou názvu dokonce dvakrát. Zároveň byly z praktického hlediska zřízeny takzvané prázdninové komise při občanských soudech první stolice, které zasedaly během stanovených soudních prázdnin. O odvoláních vždy rozhodoval hierarchicky nadřazený soud.

V obou případech se jednalo o soudy kolegiální, v meritu věci nerozhodoval samosoudce, s logickou výjimkou francouzských smírčích soudců.

3.3.2 Trestní soudní organizace

V obou systémech bylo k reorganizaci trestní soudní soustavy přistoupeno až po uskutečnění reformy civilní.

Francouzský systém sestával na rozvětvenějším systému soudních institucí. Rozlišení, která z nich bude rozhodovat v konkrétním případě, závisela zejména na druhu a výši trestu, který bylo možné za dané protiprávní jednání uložit. O drobnějších proviněních rozhodovaly jako samosoudci smírčí soudci, případně také obnovené soudy prosté policie. Soustavu doplňovaly nápravné soudy a soudy porotní.

V českých zemích bylo trestní soudnictví poznamenáno redukcí hrdelních soudů, se kterou započala Marie Terezie, a její syn v ní nadále pokračoval. Ty tak nadále zůstaly zachovány pouze v krajských městech. Díky omezení jejich počtu a snaze o jejich kontrolu byla oproti Francii vytvořena poměrně jednoduchá soudní soustava sestávající na dvou typech soudů – kriminálních soudech a instančně nadřazených vrchních kriminálních soudech. Na rozdíl od francouzského systému se jednalo výhradně o soudy kolegiální.

3.3.3 Vyšší soudy

Existenci soudnictví, které můžeme označit za vyšší, můžeme pozorovat v obou soudních systémech. Jednalo se primárně o orgány, které rozhodovaly o mimořádném opravném prostředku vycházejícího z kasačního opravného systému, tj. rozhodnutí bylo přezkoumáváno pouze z hlediska, zda bylo v souladu se zákonem. Přezkoumávané rozhodnutí mohlo být pouze potvrzeno nebo zrušeno. V případě, že byl daným soudem shledán rozpor, nemohl o věci

rozhodnout sám, ale věc vrátil k dalšímu řízení, přičemž podřízený soud byl vázán jeho právním názorem. Kromě toho měly zpravidla také dohlédací a disciplinární pravomoc nad celým soudním systémem. Jednalo se o orgány sídlící v centrech daných mocností, pro české země se jednalo o Nejvyšší soudní dvůr ve Vídni, ve Francii byl zřízen o kasační soud sídlící v Paříži.

Jakési specifické postavení měl Nejvyšší císařský soud sídlící taktéž v Paříži. Jednalo se o institut, který měl pravomoc zejména nad trestnými činy císaře, císařské rodiny a jiných vysokých hodnostářů, dále trestné činy spáchané proti státu a další, proti jeho rozhodnutí nebyl připuštěn opravný prostředek. V podmínkách českých zemí bychom mohly vzdáleně tento soud přirovnat k soudům zemským, jelikož si podržely pravomoc nad „privilegovanými“ záležitostmi, však jejich postavení bylo právě za Josefa II. silně okleštěno, rozhodovaly jako soudy první instance, nestály na vrcholu soudního systému, mimo jiné se bylo možné proti jejich rozhodnutí odvolat.

3.4 Řízení před soudy

Obecně můžeme nalézt společné koncepční prvky vývoje řízení před soudy jak v českých zemích, tak ve Francii. Prvotním základem bylo oddělení správy od soudnictví, a následná diferenciací trestního a civilního procesu jako samostatných soudních odvětví. Pro oba typy řízení byly stanoveny konkrétní soudy, které budou o trestných činech rozhodovat, stejně tak byly vymezeny základní principy, které jednotlivá řízení ovládly. Ve Francii můžeme oproti českým zemím patrněji sledovat rozvoj také dalšího odvětví procesu, kterým je správní soudnictví.

Dalším společným znakem je více instanční řízení s jasnou hierarchií a přípustnost jak řádných, tak mimořádných opravných prostředků. V obou systémech řádné opravné prostředky spočívaly na tzv. apelačním (odvolacím) principu. Ten umožňoval přezkoumat předmětné rozhodnutí po právní i skutkové stránce. Přezkoumávající soud mohl rozhodnutí změnit, potvrdit nebo zrušit. Opravné prostředky jako takové zajišťovaly možnost bránit se proti nesprávnému rozhodnutí a umožnily projev prvků právní jistoty účastníků.

Stejně tak se v obou systémech vytvářel systém jakéhosi vyššího soudnictví, tj. takové soudní instituce, které nejsou příslušné pro „běžná“ řízení. V obou systémech se nalézal orgán s kasační pravomocí (v podmínkách Francie kasační soud, v českých zemích se jednalo o Nejvyšší justiční úřad), který nemohl rozhodnout ve věci sami, pouze potvrzoval nebo zrušoval přezkoumávaná rozhodnutí. V podmínkách Francie byl navíc zřízen Nejvyšší císařský soud s úzce vymezenou pravomocí zejména pro trestné činy proti císaři, jeho rodině a významným státním hodnostářům a dále trestné činy proti státu a další vybrané trestné činy, na což by mohlo být hleděno i jakýsi pozůstatek stavovského uspořádání.

Kvalita samotného řízení před soudy šla ruku v ruce s kvalitou právních předpisů, tudíž uzpůsobení procesu, uplatnění jednotlivých zásad a konkrétní instituty, které byly v řízení využity, se pro jednotlivé země odlišovaly, na což měly vliv zejména historický vývoj a tehdejší politická situace. Proto bude samostatně přistoupeno ke komparaci civilního a trestního řízení.

3.4.1 Řízení před civilními soudy

V řízení před civilními soudy lze u obou soudních systémů pozorovat některé společné prvky. Prvním z nich je rozlišování sporných a nesporných řízení. Proces byl (až na výjimky spočívající v některých civilních nesporných řízeních) zahajován na návrh jednoho nebo více účastníků. Dále se jednalo o uplatnění obdobných procesních zásad v řízení, zejména zásady dispoziční, strany tak mohly disponovat s předmětem řízení. Jednotícím je stejně tak projev zásady legálního pořádku, která se promítnula rozpadem řízení do jeho dílčích stádií. V těchto dílčích stádiích byly stanoveny úkony, které měly být provedeny, a po každém tomto stádiu následně došlo v řízení k jeho koncentraci.

Výše řečené platí pro české země pro tři ze čtyř typů řízení – řádný a mimořádný proces ústní, řádný a mimořádný proces písemný a proces sumární. Pro české země lze označit za typický rozpad soudního řízení do různých podob, pro jeho zvolení záleželo zejména na předmětu řízení, případně také na dohodě stran. Lze pozorovat tendence k povinnému zastoupení účastníků před soudy, což je zajímavé zejména ve srovnání s trestním řízením, kde bylo v českých zemích zastoupení pro obžalovaného zařeknuto. Naopak během procesu bagatelního nebylo povinné zastoupení stran advokátem, řízení bylo ústní a veřejné. Byla

zachována zásada dispozitivity, avšak s tím rozdílem, že se zde současně projevila zásada arbitrárního pořádku, kdy řízení nebylo rozděleno do jednotlivých fází, ale bylo považováno za jeden celek. Dále se u bagatelního procesu prosadila zásada volného hodnocení důkazů, která je prvkem moderních řízení.

Francouzský civilní proces měl celistvější podobu – v úvodu se orientoval zejména na smírní vyřešení, pokud se jednalo o sporné řízení. Teprve v případě, pokud smírná cesta nebyla možná, řízení se dostalo do fáze před samotným soudem, kde mohlo dojít i k ústnímu projednání, výslechu svědků a dalším úkonům. Projevil se princip kontradiktornosti, kdy dokazování leželo na účastnících řízení, kteří byli povinni předkládat relevantní skutečnosti a důkazy. Soud byl však v případě potřeby oprávněn důkazy provést sám. Zastoupení stran bylo umožněno, nebylo však povinné. V civilním procesu se začaly objevovat i moderní prvky jako byl například rozsudek pro zmeškání.

V obou systémech bylo v rámci soudních řízení umožněno podat řádný opravný prostředek na tzv. apelačním (odvolacím) principu, o kterém rozhodoval instančně nadřízený soud.

Pro oblast mimořádných opravných prostředků byla společnou možností podání kasace, ve Francii navíc bylo možné proti vybraným rozhodnutím podat také návrh na opozici a restituci.

3.4.2 Řízení před trestními soudy

Významným pokrokem obou soudních systémů bylo uplatnění zásad vlastních modernímu trestnímu řízení. Těmito zásadami byly *nullum crimen, nulla poena sine lege*, respektive *nullum crimen, nulla poena sine praevia lege poenali*. Hlavní význam této zásady tkvěl v neumožnění stíhání za žádný zločin, respektive uložení žádného trestu bez toho, aby byl stanoven v předchozím trestním zákoně. Napříště tak měla být omezena libovůle v rozhodování soudců a zajistit prvek právní jistoty v řízení.

Francouzské trestní řízení bylo po vydání procesněprávní kodifikace pojato na svou dobu moderně a bylo důsledně diferenciováno do jednotlivých stádií. Zásadní role v počátku řízení připadla prokurátorovi, jehož hlavním úkolem bylo vést obžalobu. Následovala fáze vyšetřování tzv. vyšetřujícími soudci, kteří měli v řízení různé pravomoci, včetně vyslychání obžalované osoby nebo

uvalování vazby. Teprve poté následovalo stádium řízení před samotným soudem. Uplatnění zásady obžalovací znamenalo umožnění stíhání před soudem jen na základě obžaloby. Samotné řízení před soudy ve Francii bylo ovládáno zásadou kontradiktornosti procesu, která obžalovanému umožnila vyjadřovat se k provedeným skutečnostem a důkazům, předvolávat na svou obranu vlastní svědky, bylo zakotveno také právo obžalovaného na obhajobu, což posilovalo jeho pozici v řízení. V obou soudních systémech byla jako důkazní prostředek zakázána tortura, ale nadále mohly být uloženy tělesné tresty, například za neposlušnost soudu. Stejně jako v moderním soudním procesu, uplatnila se zásada ústnosti a veřejnosti.¹¹¹

Pro české země nebylo postavení prokuratury v tomto období nikterak významné, mohla stíhat pouze zákonem vymezené typy trestných činů. Naopak od počátku řízení ovládala zásada inkviziční. Principy uplatněné v českých zemích pro celý proces se tak ve Francii omezily v podstatě na část jakéhosi přípravného řízení vedeného prokurátorem. Postavení soudce zde bylo v procesu rozhodující, zastával jak pozici vyšetřovatele, žalobce, i samotného soudce. Celé řízení probíhalo na základě uplatnění principů písemnosti a tajnosti procesu. Velkým mínusem v procesní úpravě v českých zemích byla nemožnost přítomnosti advokáta v řízení, což velmi znevýhodňovalo pozici obžalovaného. Naopak moderním krokem bylo zařeknutí použití volné úvahy soudců či analogie v případě udílení trestu, stejně tak jako úplný zákaz trestu smrti, který ve Francii byl za vybrané trestné činy nadále povolen. Prosadila se také možnost odsoudit osobu prostřednictvím nepřímých důkazů, tehdy ale byla redukována možná hranice výše sazby trestu. Uplatňovaly se již polehčující a přitěžující okolnosti.

Oba systémy umožňovaly řádný opravný prostředek ve formě odvolání, které mělo v obou systémech odkladací, a alespoň částečně také odvalovací účinek, tudíž o něm rozhodoval instančně nadřízený soud. Ve Francii odvalovací účinek nebyl dodržován stoprocentně, pravděpodobně i díky rozvětvenějšímu systému soudů, které v trestní oblasti rozhodovaly. V případech smírčích soudců a soudů prosté policie byl tento praktikován, avšak o odvolání od nápravných soudů rozhodoval soud ve stejném stupni, rozdílný od toho, který rozhodnutí vydal.

---

¹¹¹ Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonsk%C3%A1_%C3%A9ra_a_kodifikace, str. 31.

V případě mimořádného opravného prostředku oba systémy umožňovaly kasaci, ve Francii před soudem kasačním, v českých zemích byl příslušným Nejvyšší soudní dvůr ve Vídni, který přezkoumával rozhodnutí zejména z hlediska procesního, a v případě, že nedostatky v takovém rozhodnutí shledal, nemohl o věci sám rozhodnout, pouze ho zrušit a věc vrátit k dalšímu řízení.

Závěr

Ve své práci jsem se zabývala komparací soudní soustavy v českých zemích za vlády Josefa II. s francouzskou úpravou soudnictví v období osvícenství. Aby bylo možné přistoupit k samotnému porovnání, nejprve bylo nutné zaměřit se na jednotlivé soudní systémy, jejich vývoj a zejména rozbor soudní organizace, její soudobé právní úpravy a řízení před soudy v relevantním časovém období.

V rámci kontinuity výkladu a historických souvislostí diplomová práce sledovala soudní soustavu v českých zemích již v pobělohorském období. Významnější změny lze však přikládat až Marii Terezii, která, kromě dalších oblastí, započala reformovat i soudnictví – jednalo se zejména o zavedení tří soudních instancí, vznik nových typů soudů (například soudy merkantilní a směnečné), výraznou redukci hrdelních soudů, zřízení Nejvyššího soudního dvora ve Vídni jako vrchní soudní instance, ale i její kodifikační úsilí, zejména v podobě tzv. Tereziány. Zaměřila jsem se však zejména na vývoj soudní soustavy za vlády Josefa II. v souvislosti s jeho soudní reformou z roku 1783 a následujících reformních snah. Josef II. byl významným reformátorem, v dané oblasti došlo k dokončení oddělení správy a soudnictví, byrokratizaci soudů a dále rozlišení trestního a civilního řízení. Významnou byla také profesionalizace soudů. V oblasti civilního soudnictví začaly být soudy členěny na všeobecné, privilegované a zvláštní. V oblasti jeho normotvorby lze pozorovat snahu o oddělení hmotněprávních a procesněprávních kodexů, za zmínku stojí zejména Obecný soudní řád josefínský z roku 1781, který výrazně modernizoval tehdejší civilní řízení, a dále také Obecný soudní řád kriminální z roku 1788 navazující na hmotněprávní trestní kodifikaci.

Francie byla ve vývoji silně ovlivněna probíhající Velkou francouzskou revolucí, díky které prošel nejen soudní systém celou řadou změn a reforem. S příchodem Napoleona byla moc čím dál více soustředěna v rukou jednoho muže. Ten se osobně podílel na vzniku nových kodifikací, zejména občanského zákoníku, tzv. Code civil. Postupně se ale jeho osobní i politické pozadí a cíle začaly projevat v pozdějších kodifikacích, zejména trestní kodexy směřovaly k ochraně jeho osoby, rodiny a zajištění jeho pozice a moci před jeho odpůrci, například prostřednictvím možnosti omezení některých svobod, například

svobody shromažďování. V oblasti soudní organizace došlo k definitivnímu odlišení správy a soudnictví včetně vnitřní diferenciaci civilního a trestního řízení. Soudní soustava byla uspořádána hierarchicky s centralistickými tendencemi.

V rámci komparace byly porovnány historické, zejména politické souvislosti vzniku systémů, relevantní právní úprava, jednotlivé soudní soustavy a řízení před nimi. Zejména v oblasti právní úpravy se francouzská kodifikace jeví jako propracovanější a modernější, i přesto, že procesněprávní úprava nedosahovala takové kvality jako nejvýznamnější francouzský zákoník Code civil, který inspiroval řadu jiných kodifikačních děl i v zahraničí, včetně rakouského ABGB, pravděpodobně i díky tomu, že vznikaly v době, kdy Napoleon již vedl četná válečná tažení, stejně tak zde není natolik patrný vliv tehdejších předních osvíceneckých filozofů, jako tomu bylo při tvorbě Code civil. Na kvalitu právní úpravy logicky navazuje i samotná organizace soudního systému a řízení před ním.

V oblasti soudní organizace lze vysledovat obdobné prvky vývoje obou systémů, například již zmíněný vznik samostatných větví soudních orgánů pro civilní a trestní oblast, zachování některých zvláštních soudů, zejména soudů obchodních a vojenských, a jejich hierarchické uspořádání se stanovením jasných kompetencí, včetně podoby obsazení soudů a podmínek ke vzniku jejich funkce. Zajímavý je zejména pohled na podobu soudní pravomoci, která v českých zemích nadále zůstala projevem panovníkovi moci ve státě, naopak ve Francii ji lze již označit jako jednu ze složek státní moci vycházející od lidu.

V oblasti soudního řízení můžeme pozorovat společné jednotící prvky jako oddělení trestního a civilního procesu, hierarchické více instancní řízení, umožnění opravných prostředků, formování jasných procesních zásad.

V oblasti civilního soudnictví se lze u obou systémů setkat s rozlišování sporných a nesporných agend, obdobný způsob zahájení řízení a převážně také uplatnění stejných procesních. České země lze blíže charakterizovat různými typy civilněsoudních řízení, jejichž výběr i průběh byly závislé zejména na předmětu řízení a dohodě stran. Francie se více přiblížila současnému modernímu procesu, a to jak předvídanou ústností a veřejností řízení, nepovinným zastoupením účastníků, ale také moderními instituty jako byl rozsudek pro zmeškání.

První pokusy o modernější zpracování trestní oblasti, včetně jejího řízení, lze přisuzovat rakouské úpravě, významnou změnou za Josefa II. bylo například

uzákonění zákazu trestu smrti. Největším problémem však byla nestálost trestní kodifikace účinné v českých zemích, která procházela neustálými proměnami. Ve svých ustanoveních i z hlediska časového se jako stálejší a propracovanější projevila úprava francouzská, která později inspirovala i rakouský trestní řád z roku 1850.

Ve Francii lze také na rozdíl od českých zemí pozorovat zřetelnější formování správního soudnictví v oblasti soudních institucí i řízení před nimi.

V otázce, který systém byl ve svém celku propracovanější a „vyspělejší“, lze rozhodně uvést systém vytvořený na kodifikační práci Napoleona, nejen z hlediska kvantity jeho ustanovení, ale zejména i kvality kodexů a jejich světového přínosu. Vyzdvihnout si zasluhuje zejména Code civil, který lze označit za jakýsi odkaz Velké francouzské revoluce a samotného Napoleona. Ostatním jeho kodifikacím, včetně těch procesních, se nedostalo takové pozornosti, jako občanskému zákoníku a v porovnání s ním tudíž tolik nevyčnívají. I přesto však dokázaly inspirovat řadu pozdějších kodifikačních prací, včetně těch rakouských, které vešly v účinnost i na území českých zemích, jako příklad lze uvést zejména trestní řád z roku 1850.

Resumé

The essence of the diploma thesis is the comparison of the judicial system in the Czech lands under the reign of Joseph II and French regulation of the judiciary during the period of the Enlightenment (in particular focused on Napoleonic era). The comparison concerns historical, especially political context of origin of the judicial systems, relevant legislation and form of the court proceedings. To approach the very comparison, it was necessary to aim to the individual judicial systems. The continuity of my diploma thesis and its historical context assumes tracing of the judicial system in Czech lands since the Battle of White Mountain. As for French judiciary, it is followed since the period prior to the French revolution.

To question which compared judiciary is more evolved, the answer is definitely judicial system which was based on the Napoleonic codification – not only quantity of issued articles but also quality of codes and its world contribution. Probably most important codification, Code civil, could be marked as the most valuable heritage of the French Revolution and Napoleon himself. Rest of Napoleonic codification, including procedural codes, are not so significant, although those codes inspired number of subsequent ones including Austrian penal code from the year 1850, which also came into effect in the Czech lands.

Seznam použité literatury

A. Knižní literatura

Acton, J. a kol. *Cambridge modern history : Volume IX: Napoleon*. [online] Cambridge: The university press, 1902. [cit. 01. 03. 2020] Dostupné z: <http://www.archive.org/details/cambridgemodern09actouoft>.

Adamová, Karolína. Apelační soud v českém království v letech 1548-1651. In: *Collectanea opusculorum ad iuris historiam spectantium Venceslao Vaněček septuagenario ab amicis discipulisque oblata: pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1975, str. 101-112.

Adamová, Karolina a kol. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. 1. vydání, Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0.

Balík, Stanislav. *Státní zřízení Francie v letech 1789-1814*. 1. vydání, Praha: Univerzita Karlova, 1977.

Balík, Stanislav. *Texty ke studiu obecných dějin státu a práva II*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1996. ISBN 80-7082-246-5.

Berger, Emmanuel. *The Criminal Jury in England and France in the Late 18th Century* [online]. *Historiographical Issues and Research Perspectives of Popular Justice*, 2014. [cit. 10. 12. 2019] Dostupné z: https://www.academia.edu/8306101/The_Criminal_Jury_in_England_and_France_in_the_late_18th_Century._Historiographical_Issues_and_Research_Perspectives_of_Popular_Justice.

Duby, Georges. *Dějiny Francie od počátku po současnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-514-0.

Hattenhauer, Hans. *Evropské dějiny práva*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-056-7.

Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém. Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z:

https://www.academia.edu/4768398/Kodifikace_a_v%C3%BDvoj_ob%C4%8Dansk%C3%A9ho_pr%C3%A1va_procesn%C3%ADho_v_18._a_19._stolet%C3%AD.

Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-251-6.

Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Starý, Marek. Napoleonská Éra a Kodifikace. In: *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Ed. J. Tauchen, CD-ROM, Ostrava: Key Publishing, 2010, ISBN 978-80-904522-3-7. [cit. 15. 02. 2020] Dostupné z: https://www.academia.edu/4768429/Napoleonsk%C3%A1_%C3%A9ra_a_kodifikace.

Kadlecová, Marta et al. *Obecné dějiny státu a práva. Díl 2, Státy západní Evropy a USA*. Dotisk, 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; sv. 49. ISBN 80-210-8377-8.

Kadlecová, Marta; Schelle, Karel; Veselá, Renata; Vojáček, Ladislav. *Právní dějiny vybraných států Evropské unie*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-15-1.

Kapras, Jan. *Přehled právních dějin země české koruny. Díl první a druhý: Právní prameny a dějiny státního zřízení do roku 1848*. 3. vydání. Praha: Jan Kapras, 1927.

Klabouch, Jiří. *Staré české soudnictví: (jak se dříve soudovalo)*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967.

Malý, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6.

Malý, Karel; Sivák, Florián. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Přepřacované a doplněné 2. vyd., Praha: H & H, 1993. ISBN 80-85467-61-5, str. 335.

McKee, J-Y. *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe: Francie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-012-9.

Rezek, Oldřich. *Změny soudního systému v zemích Koruny České v době pobělohorské: (vybrané problémy)*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN: 978-80-87071-16-8.

Seltenreich, Radim a kol. *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. vydání, Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-54-7.

Schelle, Karel. *Vývoj veřejné žaloby do roku 1989*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo. ISBN 978-80-7418-170-2.

Schelle, Karel a kol. *Právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-043-7.

Schelle, Karel; Bílý, Jiří. *Dějiny českého soudnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, TBA. ISBN: 978-80-7552-960-2.

Schelle, Karel; Schelleová, Ilona. *Judiciary: (history and present)*. Brno: Novpress, 2009. ISBN 978-80-87342-00-8.

Schelle, Karel; Schelleová, Ilona. Formování moderního civilního procesu. In: Schelle, Karel, ed. *Vybrané problémy právních dějin: (sborník příspěvků)*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-203-7.

Schelleová, Ilona a Schelle, Karel. Soudnictví v období absolutismu. In: Schelle, Karel, ed. a Vojáček, Ladislav ed. *Stát a právo v období absolutismu: sborník*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 61-76. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně = Acta Universitatis Masarykianae Brunensis Iuridica. Řada teoretická; sv. 295. ISBN 80-210-3899-3.

Šolle, Václav. Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1960, roč. 10, č. 1, s. 111-145. ISSN 0036-5246.

Šolle, Václav. Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 1962, roč. 12, č. 1, s. 87-142. ISSN 0036-5246.

Urfus, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-504-6.

Vojáček, Ladislav; Schelle, Karel; Knoll, Vilém. *České právní dějiny*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3.

B. Elektronické dokumenty

Dadáč, Michal. Napoleonova kodifikace práva a Code civil. In: *Law Portal* [online]. Brno: Law Portal, 05. 01. 2014. [cit. 12. 02. 2020] Dostupné z: <http://www.lawportal.cz/napoleonova-kodifikace-prava-a-code-civil/>.

Ministère de la Justice. *History of the Judicial System in France* [online]. IME, 2008. [cit. 24. 02. 2020] Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/4d17d5/>.

Ministère de la Justice. *The history of the Judiciary in France* [online]. IME, 2008. [cit. 13. 12. 2019] Dostupné z: http://www.justice.gouv.fr/art_pix/plaquette_justiceenfrance_angl.pdf.

Seznam obrázků

Obrázek 1: České země – soudní systém po reformě Josefa II.	21
Obrázek 2: Francie – soudní systém na základě reforem 1790-1791	34
Obrázek 3: Francie – soudní systém v období direktoria 1795-1799	38
Obrázek 4: Francie – soudní systém v období konsulátu 1799-1804	38
Obrázek 5: Francie – soudní systém po r. 1804.....	45